TEFSİRU'L-FATİHA
VE'D-DUHÂ

ÇELEBİ HALÎFE
CEMÂL-İ HALVETÎ
Kaddese'llâhü sırrahu'l azîz

Hazırlayan
İhramcızâde
Hacı İsmail Hakkı
ALTUNTAŞ

İSBN:
ismailhakkialtuntas@gmail.com
http://ismailhakkialtuntas.com

Dizgi : **H. İsmail Hakkı Altuntaş**
Kapak :
Baskı- Cilt :

2011

Safha-i sadrında daim âşıkın efkâr-ı hû
Şâkirin şükrü Hüvallah zâkirin ezkâr-ı hû

Sidre seyrine muhakkak ermiye Cibrîl-i Emîn,
Olmasa ânın dilinde dembedem tekrâr-ı hû

Nâleden ney deldi bağrın hû deyu nâlân ider
Mevleviler Mesneviden başladı eş'âr-ı hû

Bülbülân dîvân-ı aşk'dan bir varak naklet bize
Ta sabâ-yı pür safâ'dan açtı yüz gülzâr-ı hû

Sûfîmest olup Safa'dan devr eder yâ Hû deyû
Münkir inkârın bıraktı eyledi ikrâr-ı hû

Ravza-i Hu'yu makam et ey Cemâl-ı Halvetî
Tâ vücûdun şehrine keşf'ola bu esrâr-ı hû

Ey Cemâl-i Halvetî tut ravzâ-i Hû'da makam
Zahir u batında Hakk'ın keşf'ola esrâr-ı Hû

Muhammed Cemâleddin
Çelebi Halîfe Cemâl-i Halvetî

بِسْــمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسولنا محمد

وعلى اله وصحبه وسلم اجمعين

Muhammed Cemâleddin
ÇELEBİ HALÎFE CEMÂL-İ HALVETÎ
Kaddese'llâhü sırrahu'l azîz

Yönünü doğudan batıya doğru çeviren Halvetilik Tarikatı, ilk defa II. Bayezıd (1481-1512) döneminde Muhammed Cemaleddin Halvetî (hyt: 903/1497) tarafından İstanbul'a getirilmiştir.

Çelebi Halife diye meşhur olan Cemâl Halvetî'nin tam adı **Ebü'l Füyüzât Muhammed b.Hamidüddin b.Mahmud b. Muhammed b. Cemaleddin el Aksarâyî**'dir.

Çelebi Halife'ye, dedesi Cemaleddin el-Aksarâyî'ye nisbetle Aksaraylı, babasına nisbetle Karamanlı denmiş ise de, esas itibariyle kendisi **Amasya**'da doğmuştur. Neseben Hz. Ebu Bekr'e radiyallâhü anhe dayanmaktadır. Lemazat'ın kaydına göre, Pîrî Paşa (hyt.939-40/1532-33) ve Müftü Zenbilli Ali Çelebi (hyt.932/152526) ile akrabalığı vardır. Başka bir rivayete göre de Yavuz Sultan Selim'in (1512-1520) veziri olan Pîrî Paşa, Şeyh Çelebi Muhammed Cemaleddin'in amcasıdır.

Çelebi Halife zahirî ilimleri tahsilden sonra, tasavvufa yöneldi ve sıra ile Zeyniyye Tarikatı şeyhlerinden Seyyid Abdullah elKastamonî (894/1488-89), Alaeddin Halvetî'nin müridi Abdullah Karamanî ve Tokat'a gide-

rek ümmî şeyh Tahirzâde'ye intisap etti. **Fakat intisap ettiği bu şeyhlerde umduğunu bulamadı ve ruhen tatmin olamadı.** Daha sonra Bakü'de bulunan Halvetilik'in ikinci pîrî Seyyid Yahya Şirvanî'den istifade etmek amacıyla yola çıktı. O'nun Hakk’a yürümesi üzerine halifesi **Muhammed Bahâeddin Erzincanî** kaddese’llâhü sırrahu’l azîze intisap etti. Bu şeyhden icazetname aldı ve Amasya'ya dönerek burada irşad görevine başladı.

Bu sırada şehzade II. Bayezıd, Amasya'da vali olarak bulunuyordu. Daha sonra Sadrazamlık mevkiine yükselecek olan Koca Mustafa Paşa ise Hacı Mustafa Ağa adıyla II. Bayezıd'ın Kapıcıbaşı olarak Amasya'da görev yapıyordu. Bu sırada Koca Mustafa Paşa Çelebi Halife'ye intisap etmiş ve II. Bayezıd kendisiyle tanışarak zaman zaman sohbetlerine katılmıştır. Sadık Vicdanî ve Hüseyin Vassaf'ın anlattığına göre II. Bayezıd bu sohbetlerden **"ziyade mütelezziz"** olmuştur.

Fatih Sultan Mehmet II'den sonra tahta geçecek şehzadeler konusunda, Şeyh Vefa dahil Karaman ulemâsı ve meşâyıhı, Veziri Azam Karamanlı Mehmet Paşa ile birlikte Cem Sultan'ı tutarken; **Çelebi Halife II.Bayezıd tarafını tutmuştur.**

Babası Fatih Sultan Mehmet'in vefatı üzerine, II.Bayezıd (1481-1512) istanbul'a gelerek tahta geçmiştir. II. Bayezıd’ın tahta geçmesinden sonra, Çelebi Halife, Tezkire-i Halvetiyye'de belirtildiği gibi, Padişahı ziyaret etmek üzere kendiliğinden mi İstanbul'a gelmiştir, yoksa diğer kaynaklarda belirtildiği gibi bir fermanla mı İstanbul'a davet edilmiştir? Sonuç değişmemekle birlikte, Çelebi Halife'nin İstanbul'a geliş tarzı hakkında kaynaklar değişik bilgiler aktarmaktadır. Fakat verilen bu değişik bilgiler birlikte değerlendirildiğinde, II. Bayezıd’ın bir fermanla sadık adamı Koca Mustafa Paşa'yı, Çelebi Halife'yi İstanbul'a davet etmek üzere Amasya'ya gönderdiği anlaşılmaktadır. Daveti kabul eden Şeyh Muhammed Cemaleddin, yüz dervişi ile birlikte Amas-

ya'dan kalkıp Üsküdar'a geldi. Mevsim kıştı. Denizde fırtına vardı. Bundan dolayı karşı tarafa geçmek için üç gün kadar burada beklemek mecburiyetinde kaldılar. O sırada Üsküdar'da sadece bir iskele ve bir kaç ev vardı. Anlatılan menkıbeye göre, üçüncü gün şeyh, bu musibetin dervişler arasındaki bir münasebetsizlikten ileri geldiğini tahmin ederek, bir araştırma yapmış ve nihayet birinin üzerinde üç akçe bulunmuştur. Şeyh bunu görünce: **"bizi üç gün yolumuzdan alıkoyan işte bu üç akçedir"** dedi ve paraları denize attı. Sonra deniz sakinleşti. Padişah tarafından gönderilen kadırgalara binerek karşıya geçtiler, ileri gelen devlet görevlileri, ulemâ ve meşâyıhîn şeyh hazretlerini ta'zimle karşılayarak Haliç kıyısında bulunan Balat-Gül Camii civarındaki Kapucubaşı Mustafa Ağa konağına misafir ettiler. Bu sırada Mustafa Ağa, Amasya'da olduğu gibi, yine II. Bayezıd'ın kapıcıbaşıdır. II. Bayezıd, fermanlarında O'ndan bahsederken **"kapıcılarım başı Hacı Muslihüddin'im"** şeklinde ifadelerde bulunurdu.

Padişah başta olmak üzere, bir çok devlet erkânı, âlimler ve Şeyh Vefa dahil İstanbul şeyhleri Halife Çelebi'yi ziyaret ettiler. Şeyh Cemaleddin, bir müddet Gül Camii'nde tarikatini ihya edip, evrâd ve ezkârla halkı irşad etti.

Kapıcıbaşı Mustafa Ağa, aynı zamanda müridi de olduğu misafirinden istanbul'da kalmasını rica eder. Ricasının Şeyh Muhammed Cemaleddin tarafından kabul edilmesinden sonra, Padişah'tan **Yedikule semtindeki Kızlar Kilisesi denilen yeri ister**. Dileği kabul edilince, bu kiliseyi tebdil ve tağyir ederek camiye çevirir. Yanına 40 odalı medrese, imaret, hamam ve büyük bir hanigâh yaptırır. Sonra bu külliyenin yanına Çelebi Halife'ye tahsis olunmak üzere, bir de ev inşa ettirir. Tebdil ve yeniden inşa suretiyle meydana getirilen bu binalar, Çelebi Muhammed Cemaleddin'e tahsis edilir. Camiin tarihinden bahseden kaynaklardan ve halen mevcut

kitabelerden bu yapılaşma işinin 1489 -1491 yılları arasında gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Demek ki, Çelebi Halife'nin Kocamustafapaşa Zaviyesi'ndeki irşad vazifesi bu yıllarda başlamıştır.

Hüseyin Vassaf'ın belirttiğine göre, İstanbul'da ilk Halvetî âyîni, Kocamustafapaşa Hanigâhı'nda, Cemâl Halvetî tarafından icra edilmiştir. Aynı konuda Sadık Vicdani ise, Tomarı Turûku Âliyye de şunları yazmaktadır:

"Tarikatı Âliyyei Halvetiyye, İstanbul'a işte bu suretle ve müşârun ileyh ile gelmiş, âyini tarikat, hânigâhı mezkurde, müşârun ileyhin ibtidasıyla başlamış, âstânei irfanı Cemâlî'den birçok irfan sahibi kimseler yetişmiştir".

Muhammed Cemaleddin burada Şeyh olarak dokuz yıl tarikat faaliyetinde bulunmuştur. Bu süre içerisinde Padişah II. Bayezıd iki defa Hanigâha teşrif ederek şeyhi ziyaret etmiş ve hayır duasını almıştır.

Tasavvuf tarihi ve Anadolu'da gelişen tasavvufî düşünce açısından Cemâl Halvetî'nin en önemli özelliği, Halvetiyye Tarikatı'nın İstanbul'daki ilk büyük temsilcisi olmasıdır.

Cemaleddin Halvetî'nin, Kocamustafapaşa Zaviyesi'nde, ilk Halvetî Tarikatı âyînini icra etmesiyle, bu tarikat Cemâliyye koluyla İstanbul'a gelmiş oldu.

Sümbüliyye şubesinin kurucusu olan Sümbül Sinan kaddese'llâhü sırrahu'l azîz Çelebi Halife ile tanıştı. Medrese öğrenimi yıllarında, sûfîlerin aleyhinde olduğu halde, bir vesile ile dönemin Halvetî şeyhlerinden, Kocamustafapaşa Hanigâhı postnişini Muhammed Cemaleddin ile tanıştı ve o'na bîat etti.

Sümbül Sinan, Çelebi Halife'nin yanında üç yıl süren riyazet ve mücahedeye başlamıştır. Tasavvufî konularda yapılan sohbet ve konuşmalardan sonra, Sümbül Sinan erba'in çıkartmak üzere halvete girmiştir. Çelebi Halife gecede birkaç defa odasına gelir, bir müşkülü olursa

halleder, hâl ve hatırını sorardı. Hatta bir defasında coşkulu bir şekilde sürdürdüğü zikir ve tesbihatı kastederek; **"bu gece yalnız bizi değil, evdeki oğlancıkları da uyutmadınız"** diye latife yollu iltifat etmiştir. Bu üç yıllık riyazet ve çile döneminde Sümbül Sinan, mücahede kemerini beline takar zikre başlarmış. O'nun bu coşkulu halini müşahede eden Şeyhi Muhammed Cemaleddin, **"başkalarının kırk senede elde ettiği kemâli, Sinan'ım üç senede elde etti"** diyerek, Sümbül Sinan'la iftihar edermiş.

Bu şekilde sülûkünü tamamlayan Sümbül Sinan intisabının dördüncü senesinde halifelik icazetini almış ve şeyhinin arzusu üzerine, 899/1493 900/1494 yılları arasında Mısır'a gitmiştir. Mısır'da üç yıl kaldığı tahmin edilmektedir.

Çelebi Halife hacca giderken Mekke'de kendisiyle görüşmek üzere Mısır'a bir derviş göndermiş ve Sümbül Sinan'ı davet etmiştir. Daveti kabul eden Sümbül Sinan Mekke'ye gelmiş ise de, orada şeyhi ile görüşecek yerde O'nun ölüm haberini almıştır. Hac yolunda vefat eden şeyhi, Sümbül Sinan'a kendi kızı Safiye Hatun ile evlenmesini ve Kocamustafapaşa Hanigâhı'ndaki makamına oturmasını vasiyet etmiştir. Hac farizasını edadan sonra, Sümbül Sinan Şam yoluyla İstanbul'a geldi. Yapılan vasiyet doğrultusunda şeyhlik makamına oturdu ve Safiye Hanımla evlendi. Rivayete göre İstanbul'a gelişinde, 300 derviş, ahâli ve mevâlii 'ayan karşılamıştır.

Sümbül Sinan 33 yıllık şeyhlik süresince bir taraftan riyazet ve mücahedeye devam ederken, diğer taraftan dervişlerini yetiştirmiştir.[1]

Halîfe Cemâleddîn Muhammed Efendi, yetiştirmiş olduğu pekçok talebe yanında, birçok kıymetli eser

---

[1] Kaynak: Nazif VELİKÂHYAOĞLU, Sümbüliyye Tarikatı, İstanbul, 2000, s. 76-78

de yazdı. Bu eserlerden başlıcaları şunlardır:
1) Tefsîr-i Sûre-i Fâtiha,
2) Şerhu Erba'îne Hadîsen Kudsiyyen,
3) Şerhu Hadîs-i Erba'în-i Nebevî,
4) Zübdet-ül-Esrâr,
5) Cevâhir-ül-Kulûb,
6) Risâle-i Etvâr,
7) Risâle-i Sad Kelime-i Sıddîk-ı Ekber,
8) Risâle-i Fakriyye,
9) Câmiât-ül-Esrâr ve'l-Garâib,
10) Cenknâme,
11) Risâle-i teşrihiyye,
12) Risâle fî Beyâni'l-Velâyet,
13) Tefsîr-i Âyeti'l-Kürsî,
14) Esrâri'l-Vudû (Abdestin Sırları),
15) Risâle fî İsmeyni'l-Azameyn Allah ve Rahmân,
16) Risâle-i Kevseriyye.

Bu eserleri el yazması olup bildiğimiz kadarıyla hiçbirisi basılmamıştır. Ancak Çelebi Halîfe Cemâl-i Halvetî hakkında 1998 yılında yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.[2] Bu nedenle Atatürk Kütüphanesinde bulunan **Fatiha sûresi ile ve'd-Duha**'dan Kur'ân'ın sonuna kadar olan surelerin tefsiri [3] ni mütercimi bilinmeyen[4] nüsha yardımı ile Türkçeye

---

[2] Çelebi Halife Cemal-i Halveti ve tefsiru'l-fatiha ve'd-duha adlı eseri. / Nazif Yılmaz. --1998. 99, 47 y. ; 28 cm. Tez (Yüksek lisans).--Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

[3] Atatürk Kütüphanesi-İstanbul, /297.234 -Osman Ergin Yazmaları - OE_Yz_000914/01

[4] Atatürk Kütüphanesi-İstanbul, 297.212- Osman Ergin Yazmaları - OE_Yz_000299/0
Diğer bir nüsha:

çevirerek kardeşlerimize faydalı olmayı düşündük.

Tevfik ve inayet Allah Teâlâ'dandır.

İhramcızâde
Hacı İsmail Hakkı
ALTUNTAŞ
Esenler /İstanbul
Ekim/ 2011

Atatürk Kütüphanesi-İstanbul, Çelebi Halife 297.234 - Osman Ergin Yazmaları - OE_Yz_000071

TEFSİRU'L-FATİHA VE'D-DUHA

FATİHA SÛRESİ

أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

Rahmet-i İlâhiden kovulmuş şeytandan Allah Teâlâ'ya sığınırım.

Tek olan zâta sığınırım.

Sonra şahsi fiillerinde ruhânî cevherin ve nefsi emmârenin tuzaklarından kurtulmuş vücud mertebelerini toplamış (geçmiş) insan-ı kâmile sığınırım.

Eğer **"Allah" lafzının zikrinden "insân-ı kâmil"in murad edilmesindeki hikmet nedir?** Diye sorarsan **"Cemâl Halvetî"** diye anılan bu fakir der ki;

"Allah Teâlâ ile kulu arasındaki münasebet, ancak insan-ı kâmil ile olabilir. Bunun için "Meslek-i Muhâmmedî" [5] ye giren sâlik, akıl ve beden diliyle kavlî, hâl diliyle fiili sayfalarını okumaya teveccüh ettiği vakit maddî ve mânevi suretler (tehlikeler)de, şeytanın hilelerinden insan-ı kâmile yapışması her halde lazım ve zaruridir. Ta ki insan-ı kâmil vasıtasıyla Allah Teâlâ ile kulları arasında bir münasebet hâsıl olabilsin. Bu sebeble sözlü sayfaların kapıları açılarak **"kalp", "sır", "ruh"** levhalarından (letaifler) okuyabilsin. Bundan bilindi ki;

Sâlikin **"İsm-i âzam"**la bağlantısı ancak **"insan-ı kâmil"** ile olabilmektedir. Yani, sâlikin zât-ı mutlak olan Allah Teâlâ'ya yakınlığı ancak insan-ı kâmil vasıtasıyla ism-i âzama ulaşmasından sonra olabileceği anlaşılmaktadır. Bu nedenle Rasûlüllah sal-

---

[5] Bütün kemâlat Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemde ye onun yolunda toplanmıştır.

lallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

“Şeyhi olmayanın dini yoktur” [6]

Kur’ân-ı Kerim’de **“Allah Teâlâ’nın ipine yapışınız”** [7] ayeti ile bu manaya işaret edilmiştir.

“Allah Teâlâ’ya yaklaşmağa vesile arayın” [8] ayetide bu manayı teyid etmektedir. Yine, “Siz ehline sorunuz” manasına gelen **“Zikir ehline sorunuz”** [9] ayeti de bu manayı kuvvetlendirirken, “telkin ehline sorunuz”[10] manasınıda çağrıştırır.

Ey Kardeşler!

اَعُوذُ “Eûzü” kelimesi dört harftir. “Elif”, “Ayn”, “Vav”, “Zel”

“Elif” Hakikî insanın Allah Teâlâ’nın dışındaymış sanılan şeylerden alakayı kesmesidir.

“Ayn” Hakikî insanın **“ilim”** den **“ayn”**e yönelmesi veya **“Mutlak Nur”** la birleşmesi ve hakikâtinde **“Mutlak Nur”** un kendisine delalet etmesidir.

“Vav” Hakikî insanı “Zâtî”, “Velâyetî”, “Hassasî (özellik)” ve “Vefâsı” ile sevmeye delalet eder.[11]

“Zel”

Hakikî insanın Allah Teâlâ’nın nuruna kavuşmuş olduğuna delalet eder. Yani celâl ve cemâl nurlarının sahibi olmasıdır.

---

[6] Müzekkin Nüfus: "Şeyhi olmayanın dini tamam değildir. Şeyhi olmayanın şeyhi şeytandır."

[7] Al-i İmran, 103

[8] Mâide, 35

[9] Enbiya, 7

[10] Zikri, ilmi vb. size öğretecek, gösterecek kimseler.

[11] İnsanın beşeri, ulvi, süflî ve eles bezmindeki verdiği söze bağlı olan hakikâtini sevmektir.

Ey Kardeşler!

Biliniz ki; bu söylediğimiz mana çok ince ve narindir. Nefsânî sıfatlarla perdelenmiş akl-ı kemâl bulmamış, (kısa görüşlüler) bunu anlayamaz. Zikrettiğimiz harflerin sırrını arif olanlarda ehlinin dışındakilerden bunu gizlemelidir. Çünkü ruhlar âleminden düşen bu hikmet damlaları **"Nisan yağmuru"** na benzer. Nisan yağmuru, sedefe düşünce **"inci",** yılanın ağzında **"zehir",** pisliğe düşünce de **"pislik-aşağlık (mikrop)"** olur. Anlarsan hikmetin durumu bu şekildedir.

Biliniz ki; "Eûzü", "avz"[12] dendir. "Avz" rüzgarın getirdiği toz, topraktan; selin taşıdığı çör-çöpten insanın kendini korumak için sığındığı şeydir. Öyleyse insan-ı kâmile inanmak ve dayanmak vaciptir. Çünkü sâlik seyrinde (manevi yolculukta) şeytanın elinden kurtuluş çaresi bulamaz. Ancak insan-ı kâmilin varlığı ve adını anmakla kurtulabilir. Bunu iyice anlayın ve gafil olmayın.[13]

---

[12]**Avz:** (Avez) (İyâz, meaz, meâze) Sığınma. Sığınak. Melce. Sığınacak yer.

[13] (Nazif Yılmaz. –1998; s. 56) Tezinde bu kısım fazladan vardır. Bizim gördüklerimizde bu kısımlar bulunmadığı halde yeri geldikçe dipnot olarak eklemeyi uygun gördük.

[Sebebine gelince: Rabbânî sahîfeler kavli ve fiili olarak ikiye ayrılır. Bu ikisini biraraya getiren ise insan-ı kâmildir. Fiili sahîfelere ve bu ikisini kuvvetle bir araya getiren nüshalara başlayan insan-ı kâmil-i mükemmel-i ekmel ile nefs-i merdûdeden uzak kalarak o nefsin şerrinden sığınmaya başlayan kimse nihayet fiili ve kavli sahîfelerin sırlarına muttali olur.

Besmeleninde tevilinide işitiniz. Bu nedenle

Biliniz ki, insan-ı kâmile sığınmak " Eûzu " kelimesinin harflerinin işaret ettiği şartlar olmaksızın olmaz. Mesela:

Elif, istikâmet'e ve sâlikin Allah'ın dışındaki şeylerden alâkayı kesmesine. Allâh Teâlâ ile ülfete ve Allah Teâlâ ile alâkayı kesmemeye, ihlasa, ünsiyyete, evveliyyete ve ahiriyyete delalet eder.

Ayn, ilâhî ilme, ihlasla sıkı ülfete, ibrete, Allah'ın dışındakilere kör olmaya, Allah'ın muhabbetine sarılmaya ve buna benzer şeylere delalet eder.

Vav, ise vefaya, ahde, velayete, sevgiye, virde, vecde, kesrette vahdete ve buna benzer şeylere delalet eder.

Zel, ise sâlikin niyetini Allah için boyun eğdirmesine, ilâhî marifetlerin tadına, cennetin derecelerindeki makamının yüceliğine delalet eder.

Bu söylenilenlerden şu anlaşıldı ki kavlî ve fiilî nüshalar arasındaki nüshalara başlayan söylenilen sıfatların bir kısmıyla muttasıf olur, Sonra da bunları kendinde toplayan insan-ı kâmil vasıtasıyla, eğer sâlikin meşrebi insan-ı kâmil'in meşrebine uygun olursa, diğer sıfatlarla da muttasıf olur Meşrebi uygun olmazsa bu mümkün olmaz.

Bundan yine anlaşıldı ki avamın sığınması beden diliyledir. Bunun için de avam, şeytanın ve nefsîn tuzağından ve hilesinden kurtulamaz. Velhâsıl kavli, fiili sahîfelere ve her ikisinide bir araya getiren nüshaya insan-ı kâmil vasıtasıyla başlamayı isteyen kimse **" Nefsî merdûde ve kovulmuş şeytandan insân-ı kâmil-i mükemmel-i ekmel'e sığınırım "** desin.]

****

Konuyla alakalı değil, fakat bir örnek daha verelim. Cinlere karışmış insanlar için muska yazdırılıyor. Eğer yazan kişi cinler âleminde itibar görmüyorsa yazılan duaların hiçbir etkisi olmaz. Onun için para ile yazdırılan muskalar veya duaların hiçbir etkisi yoktur.

"Besmele" nin açıklaması için bir önsözün beyanı uygundur.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ 1

Rahman ve Rahim olan Allah'in adıyla

Allah Teâlâ'ya kurbiyet (yakınlık) iki kısımdır.[14]

---

[14] حَتّٰى لَا اَرَى وَلَا اَسْمَعَ وَلَا اَجِدَ وَلَا اُحِسَّ اِلَّا بِهَا

"Öyle ki, sadece O´nunla göreyim, O´nunla işiteyim, O´nunla bulayım, O´nunla hissedeyim."

Vahdet deryasına dalınması; Gören gözü ve işiten kulağı ona mahsus olması ile **kurb-u nevâfil** e, hisler ve ve kendini kaybederek "benimle görür, benimle işitir,.." ile de **kurb-u ferâiz** e işaret edilmiştir. **(Et-Temşiş fi Şerh-i Salâvat İbn-i Meşiş- Seyyid Muhammed Nûr'ül-Arabî)**

KURB: Arapça, yakınlık anlamındadır. Kelime ezelde, yani ruhlar âleminde, Allah Teâlâ ile kul arasında geçen ahde uymayı ifade eden, bir tabirdir. Kulun Hakk'a yakın olması, müşahede ve mûkâşefe iledir. Allah Teâlâ'dan gayrisiyle de Allah Teâlâ'dan uzak olur.

İki türlü kurb vardır.

1- **Kurb-u Ferâiz (Farzlarla olan yakınlık):** Kulun, nefsi de dâhil olmak üzere, her şeyin şuurundan tamamen fâni olmasıdır. Artık onun nazarında, Hakk'ın vücûdundan gayri, hiçbir şey kalmaz. Bu, farzların semeresi olarak ortaya çıkan fena halidir. Özet olarak ifade etmek gerekirse; kurb, Allah'a itaat ve kullukla elde edilir. Kurb, Kâbe kavseynin hakikâtına da denir.

2-**Kurb-u Nevâfil (Nafilelerle olan yakınlık):** Beşerî sıfatların sona erişi ve beşer üzerinde Allah Teâlâ'nın sıfatlarının zuhuru. Bu durumda beşer, uzaktakileri duyar ve görür hâle gelir. Buna, beşerî sıfatların, Al-

a) **Kurb-u Ferâiz**

b) **Kurb-u Nevâfil**

Birincisi: Meczub (her şeyin şuurundan tamamen fâni olmuş) sâlike mahsustur. Tevhidî Zâti'yi içine almaktadır.

İkincisi: (Çalışarak kazanılan fenâ halindeki) Sâlik-i meczuba mahsustur. Tevhidî Sıfâti'yi barındırmaktadır.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem kudsî hadisinde buyurdu ki;

"Kulum bana devamlı nafile ibadetleri ile yaklaşır. Bunun sonucunda ben onu severim." [15]

Kurb-u Ferâiz ehli "Besmele"yi hakikâtine ulaşmış olduktan sonra; Kurb-u Nevâfil ehli de "Besmele"nin hakikâtine ulaşmadan "Bismillahirrahmanirrahim"i okumaktadır.

Hakikâtiyle "Besmele" yi okuyarak Kur'ân-ı Kerim'e başlamak ise Allah Teâlâ'nın zâtının umûmî ve husûsî rahmetini câmi olan "Vucüd-u Hakkânî" ile okumak demektir.

Bu manayı iyi anlayın. Çünkü ince bir husustur.

---

lah'ın sıfatlarında fani olması da denir. İşte bu, nafileler ile elde edilen kurbdur.

[15] **"Her kim benim veli kullarımdan birisine düşmanlık ederse ben ona harp açarım. Kulum kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevimli bir şeyle bana yaklaşmamıştır. Kulum bana devamlı nafile ibadetleri ile yaklaşır. Bunun sonucunda ben onu severim. Bir kere onu sevdim mi ben onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli ve yürüyen ayağı olurum. Eğer benden bir şey isterse onu veririm. Bana sığınırsa muhakkak onu korurum."** (Buhârî. Rekaik, 38; İbn. Mâce. Fiten. 16.38)

Bir kimse "Besmele"nin bu iki hakikâtine ulaşmadan Kur'ân-ı Kerim'i iki şekilde okuyabilir.

Birincisi "Bismillahirrahmanirrahim"i söylemekle,

İkincisi umûmî ve husûsî rahmeti toplayan insan-ı kâmilin adını anarak.

(Yoksa) Fiili olarak Kur'ân-ı Kerim'i sayfalarını okumaya başlayamaz.[16]

Ey Kardeşler!

Biliniz ki; Fâtiha Suresinde birçok sırlara işaret vardır. O çok sırlardan bazılarını bu fakirden dinleyiniz. Şöyleki;

2 الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.

الْحَمْدُ لِلّٰهِ kelâmındaki mana; Allah Teâlâ'ya yakınlığı farzlarla bulan için hamd zâtî, nafilelerle bulan için sıfâtidir. Eğer hamd-i fiili (avamdaki gibi söz) olursa Allah Teâlâ'nın ef'âlindedir, demektir.

رَبِّ الْعَالَمِينَ Ruhlar ve bedenler âleminin efendisi Allah Teâlâ'dır.

3 الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

---

[16] "Velhâsıl, muhakkak kim fiilî sahîfelere başlamak isterse, hal diliyle şöyle desin:

"Ârif-i Ekmel'in kalb levhasına yazılmış olan Kur'ân'ın bâtınını okumaya ve iki nurun arasını bir araya getiren nûr-û câmî olan insân-ı Kâmil ile okumaya başlıyorum." (Tez: s.57)

O Rahman ve Rahim'dir,

الرَّحْمنِ Yani, Allah Teâlâ Hazret-i ilimde â'yanı sabitenin (İlmi ilâhide bulunan yaratılmışların gerçeklerini) başlangıçtan beri kemâlatını ve nimetlerin asılları ve parçalarına **"Rahman"** ismi ile feyz verir.

الرَّحِيمِ Allah Teâlâ tevhid, marifet ve muhabbet gibi kemâl hususlarına "Rahim" ismi ile feyz verir, demektir.

رَبِّ "Rabb" kelimesinden "Mâlik" manasıda murad edilebilir. Bu şekilde "Muslih: İslah eden", "Mükemmil: Tamamlayan" manalarıda caiz olur.

Kim Allah Teâlâ'ya farzlarla yakınlaşırsa bütün ilâhi isimleri toplamış ve mazharı (zuhur yeri) olarak ve tesirlerini (icraatlarını) görür. Buradan bilmemiz gereken "hamd" le varlıklarda Allah Teâlâ'nın zâtî hayatiyetini denizde (görür gibi) tafsilatlı olarak bağlantılı oluşunu (bilmektir).

4 مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ

Din Günün sahibidir.

Bu bir mertebe ve makamdır ki; bu makamda sâlike;

Kalbî ve ruhî ameller "Ef'âl makamı"nda;

Sırlı ameller "Sıfat makamı" nda;

Gizli ameller "Zât makamı"ında;

olarak "Tevhid" makamları, hâsıl olur.

5 إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

Ancak Sana kulluk eder ve yalnız Senden yardım dileriz.

إِيَّاكَ نَعْبُدُ Kulluk ve tevhid (birleme) vasıtasıyla ancak seni müşahede ederiz

وإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ Zâtî, Sıfâtî ve Ef'âlî tevhid makamlarında zâtını müşahede ederek ancak Sen'den yardım talep ederiz.

6 اهدِنَــا الصِّرَاطَ المُستَقِيمَ

Bizi dogru yola eriştir.

(Ancak bizi) Tevhid-i Zâtî yolunda sebatlı kılmanı istiyoruz.

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنعَمتَ عَلَيهِم غَيرِ المَغضُوبِ عَلَيهِمْ وَلاَ الضَّآلِّينَ

Nimete erdirdiğin kimselerin yoluna; gazaba uğrayanların, ya da sapıtanların yoluna değil.

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنعَمتَ عَلَيهِم

Kendilerine tevhid nimetlerini verdiğin nebiler, rasüller, evliyalar ve salihlerin yolunda sabit kılmanı diliyoruz.

غَيرِ المَغضُوبِ عَلَيهِمْ Onlar Tevhidî Zâtî'nin müşahedesinden mahrum değildirler.

وَلاَ الضَّآلِّينَ Onlar kesrette ve vahdette tevhidin

şuhûdundan ve feyzlerinden ayrı olmayanlardır.[17]

أَنعَمتَ عَلَيهِم de bahsedilen nimetlerde, Kur'ânî hakikâtler ve sırlar ve diğer ehadiyyetin kemâl sırların murad olunması da caizdir.

آمين **"Amin"**

"Allah Teâlâ'm duamızı kabul buyur" manı diliyoruz. Yani Tevhidin Ef'âl, Sıfât ve Zâtî marifetlerini bize vermeni istiyoruz.

Namazda ve dışında وَلاَ الضَّآلِّينَ den sonra آمين demek sünnettir. Vâil İbnu Hucr radiyallâhü anh anlatıyor:

"Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin gayri'l mağdûbi aleyhim ve lâ'ddâllîn'i okuyunca âmîn dediğini ve bunu söylerken sesini uzattığını işittim."

Bir başka rivâyette şöyle gelmiştir. **"...Bunu söylerken sesini yükselttiğini işittim."** [18]

Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem bir Hadis-i Şerif'inde meâlen şöyle buyuruyor:

Ebû Hureyre radiyallâhü anh rivayet etti ki;

"Duaların sonunda Âmin demek, âlemler Rabbi Allah'ın, mü'min kullarının dillerindeki mührüdür."[19]

---

[17] Allah Teâlâ ile tevhid makamındaki konuşmada "gazaba uğrayanların, ya da sapıtanların" manası düşünülmez.

[18] [Ebû Dâvud, Salât 172, (932, 933); Tirmizî, Salât 184, (248).]

[19] İbn-i Adiyy

Ey Kardeşler!

Biliniz ki; Fâtiha kelimesi فاتحة beş harf üzerinedir.

ف Harfi; ilâhî sırlar, rabbânî marifetler ve Kur’ânî hakikât hazinelerinin Fâtiha sûresi ile fethedileceğine işaret eder. Ayrıca diğer surelerden daha faziletli olup hak ile batılı ayırdığına;

ا Harfinde üç nokta gizli olduğundan tevhidin Zât, Sıfât ve Ef’âl makamlarının sırlandığına;

ت Harfi ise Fâtihâ’nın hakikâtte sırf tevhid olduğuna ve şüphesiz olarak ancak onunla Allah Teâlâ’nın Zât-î birliğine ulaşabileceğine;

ح Harfi ise Fâtiha sûresi Kur’ânî ve birçok hakikâtleri taşıdığını ve okuyanı büyük ateşten koruyucu olduğuna;

ة Harfi ise Fâtiha sûresinin Kur’ânî hakikâtleri taşıdığına, diğer sürelerden büyüklüğüne ve semadan inmiş kitaplar ve sahifelerdeki hakikâtleri topladığına delalet etmektedirler.

Yine biliniz ki; ف Harfi “Küllî Ruh”tan ayrılıp geldiğine, ا harfi inişinde gizli sırlar taşıdığına işaret ederken, ت harfi bu sırlarının ezelden beri sabit

ve gerçek olduğuna, ح harfiyle taşıdığı sırları da Allah Teâlâ'dan başka kimsenin bilmediğine, ة harfi ise Fâtiha sûresinin her bir harfinin büyüklüğüne, öyle ki Kur'ân-ı Kerim'in bütün harflerinden daha azîm olduğuna da işaret etmektedir.

DUHÂ SÛRESİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالضُّحَى 1

Andolsun kuşluk vaktine

Rûhî Muhammedî'nin güneşine yemin olsun ki;

وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَى 2

Ve sükûna erdiğinde geceye ki,

Ruh güneşinin yörüngesi olan Muhammedî bedenede yemin olsun ki;

مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى 3

Rabbin seni bırakmadı ve sana darılmadı.

Rabbin zatından feyzini (ilişkisini) kesmedi.

وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَى 4

Gerçekten senin için ahiret dünyadan daha hayırlıdır.

Seni Zatıyla bir kılması, tevhidin sıfatlar ve diğer hallerinden daha hayırlıdır.[20]

وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى 5

Pek yakında Rabbin sana verecek de hoşnut

---

[20] Diğer sıfatların tecellileri ile meşgulolmadan zâtına seni kavuşturması yani, ef'âl ve sıfat mertebelerinde oyalanmadan geçirmesi daha hayırlıdır, demektir.

olacaksın.

Rabbin Seni varlığından fâni kılarak tevhid-i zâtinin bütün makamlarını verecektir. [21]

أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَىٰ 6

O, seni yetim bulup barındırmadı mı?

Hakiki baban olan **Ruhu'l Küdüs**[22]ten ayrılmış

---

[21] (Ehadiyyet'ül Cem makamını yalnız sana ihsan edecek demektir.)

[22] **RUHU'L-KUDÜS:** Mukaddes ruh, vahiy meleği Ruhul-Kudüs, "ruh" ve "kudüs" kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Bu kelimelerin ikisi de Arapçadır. "Ruh"; hayat, idrak ve hareketin kaynağı, maddenin tanı mukabili, manevi varlık, vahiy, Allah kelâmı, Kur'ân-ı Kerim, kuvvet, vahiy meleği, Cebrâil, his, duygu ve benzeri manalar işin kullanılır **(Raşid el-İsfahânî, el-Müfredât) Garibil-Kur'ân, Mısır 1961, "ruh" md.).** Bununla beraber, ruh'un gerçek manasını Allah'tan başka kimse bilmez. Çünkü bu husus, Yüce Allah tarafından şöyle haber verilmiştir:

"Sana ruhtan sorarlar. De ki: Ruh, Rabb'imin emrindendir. Size ilimden pek az bir şey verilmiştir" **(İsrâ, 17/85).**

"Kudüs" kelimesinin aslı ise, "kuds"dür ve mukaddes, mübârek, her türlü fenalıktan arınma demektir. Bu iki kelimenin birleşmesinden meydana gelen "ruhul-kudüs", herhangi bir şaibe ile lekelenme ihtimali olmayan, mukaddes ve temiz ruh, vahiy meleği, Cebrâil demektir **(Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'ân Dili, V, 3125).**

Ruh kelimesi Kur'ân'da birkaç yerde geçmekte ve değişik manalara gelmektedir. Ruhu'l-Kudüs ise, yalnız dört yerde geçmektedir. Bulunduğu âyetlerdeki manası

hakkında âlimlerin farklı yorumları olmuştur. Ancak çoğunluğun kanaatına göre, vahiy meleği olan Cebrâil demektir. Ruhul-Kudüs kelimesinin geçtiği âyetlerden birinin meâli şöyledir:

"Andolsun, Musâ'ya Kitâbı verdik, arkasından peygamberler gönderdik. Meryem oğlu İsaya da açık deliller verdik ve O'nu Ruhu'l-Kudüs (Cebrâil) ile destekledik " (el-Bakara, 2/87).

Alimlerin bu âyette geçen Ruhul-Kudüs hakkındaki değişik görüşlerini şöyle sıralayabiliriz:

1- Ruhul-Kudüs, Yüce Allah'ın isimlerinden biridir.

2- Mukaddes kitap olan Kur'ân ve diğer bir görüşe göre İncil demektir.

3- RUHUL-KUDÜS, ALLAH'IN RUHU DEMEKTİR.

4- Vahiy meleği olan Cebrâil demektir. Âlimlerin ekseriyeti bu görüştedir. Çeşitli hadislerde ve şairlerin şiirlerinde de, bu manada kullanılmıştır **(et-Taberî, Camiu'l-Beyân, Mısır 1954, I, 404 vd.; el-Kurtubî, el-Camiu li Ahkâmil-Kur'ân, Mısır 1967, II, 24; er-Râzî, et-Tefsirul-Kebir, III, 177).**

Bu görüşü benimseyen alimlere göre, aşağıdaki âyetlerde geçen Ruhul-Kudüs de Cebrâil demektir: "İşte biz, o elçilerden kimini kiminden üstün kıldık. Allah onlardan kimiyle konuştu, kimini de derecelerle yükseltti. Meryem oğlu İsaya da açık deliller verdik ve O'nu Ruhul-Kudüs (Cebrâil) ile destekledik " **(Bakara, 2/253);**

"Allah demişti ki: Ey Meyrem oğlu İsâ, sana ve annene olan nimetimi hatırla, hani seni Ruhul-Kudüs (Cebrâil) ile desteklemiştim" **(Maide, 5/ 110);**

"De ki: İnsanları sağlamlaştırmak ve müslümanlara yol gösterici ve müjde olmak üzere onu, Ruhul-Kudüs (Cebrâil), Rabb'inden hak (ve hikmet) gereğine indirdi" **(Nahl, 16/102).**

Ruhul-Emin de, Ruhul-Kudüs ile eş anlamlıdır Yani o da Cebrâil demektir. Kur'ân'da yalnız bir yerde geçmek-

ve tek başına kalmış bulunurken Rabbin Seni mukaddes canibine aldı ve Feyyâz-ı Mutlak feyzinide Cebrail vasıtasıyla senin ruhuna ulaştırdı.

وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى 7

Şaşırmış bulup da yol göstermedi mi?

(Dünya âleminde) nefsânî sıfatlar ile perdelenmenden dolayı tevhid-i zattan uzak kaldığından hidayet ederek zâtına yanaştırdı. [23]

---

tedir:

"Onu, er-Ruhu'l-Emin (güvenilir ruh, yani Cebrâil) indirdi" **(Şuara, 26/ 193).**

Şair Hassan'ın naklettiğine göre, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem onun için dua etmiş ve duasında **"Ya Rabbi, Hassan'ı Ruhul-Kudüs ile takviye et"** demiştir. Hassan bunu söylerken, Ebu Hüreyre'yi de şahit olarak göstermiştir **(Buhârî, Salat, 68; Müslim, Fedâilu's-Sahabe, 151, 152; Neseî, Mesâcid, 24. Ayrıca bk. Cebrail mad.).**

[23] "Duhâ sûresinin yedinci âyetinde, "Biz seni yoldan sapmış bulduk doğru yola yönelttik," buyurulmuştur. Bunun manası nedir? Bu şu demektir:

Ya Muhammed! Allah Teâlâ seni yolunu şaşırmış bir halde buldu, sana gerçek yolu gösterdi. Bunu herkes böyle yorumladı. Hakk, onu yolunu şaşırmış bir durumda buldu dediler. Nasıl ki, çoban bir buzağıyı kaybeder, o tarafa bu tarafa koşar ki onu bulsun. Belki Hazreti Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem nefsini yitirmişti. Yani o kaybettiği nefsini yine kendi nefsiyle buldu. Burada nefis anlamına gelen söz müennes (dişil) yapılamaz. Çünkü bu, varlığın kendisi olan zattır. (Şems-i Tebrizî, Makâlat,2007), (M.62), s. 134

وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَى 8

Seni fakir bulup zengin etmedi mi?

Rabbin seni ilâhî hakikâtler ve rabbânî hikmetler ve diğer tevhidi kemâlattan boşalmış bulunca mümkünün (yani dünya âleminde olması gereken) kadarıyla bahsedilen marifetler ile Seni süsledi.

فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ 9

Öyleyse yetimi sakın ezme.

Onun için Hakiki babasından ayrılma sebebiyle nefsânî sıfatlar ile perdelenmiş kimseye kahrederek onun hakkına engel olma. Bilakis onu fuyuzât yoluyla hakiki babasına ulaştır.

وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ 10

El açıp isteyeni de sakın azarlama.

Tevhid ilmini isteyeni kapından kovarak geri çevirme. Kaabiliyeti miktarınca bu ilimden ulaşabileceği miktarı vermelisin.

وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ 11

Ve Rabbinin nimetini minnet ve şükranla an.

Habibim! Kur'ânî hakikâtleri ve tevhid sırlarından kullarımı haberdar et.[24]

Ey Muhib! (Ey bizi ve bu ilmi seven)

Şu diğer açıklamayı da dinle!

وَالضُّحَى :

---

[24] Yani, bu ilme seninle kavuşabilirler demektir.

a) Cemâlullâh.

b) Kalbin nurudur.

c) Allah Teâlâ'nın vücududur. (varlığı)

d) Ezeli, zâti marifetin nurudur.

e) Zâtî muhabbetin nurudur.

وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَى :

a)Cemâlullâhı örten Celâlullahdır.

b)Hakkın varlığını örten nefsin karanlığıdır.

c)Hakkın vücudunu örten zillî (gölge) vucüddur.

d)Zilli vücudun karanlığıdır.

e)Dünya muhabbetinin ahiret muhabbetinin zuhurunu ve eserlerini örterek karartması.

Anladıysan kabiliyetin miktarınca bu manaları artırabilirsin.

مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى:

Rabbin Seni, müşahedeni perdeli kılmadığı gibi seni beşeri tabiatınla başbaşa da bırakmadı. [25]

[25] "Ve denildi ki: Seni mahlûkatına gönderdiği zaman yakınlığından uzaklaştırmadı.
Ve yine denildi ki : " Seni seçtikten sonra ihmâl etmedi. Zâtından perdelemekle makâm-ı sıfatta, şevk ve muhabbet var olmaya devam ettiğinden dolayı âlem-i nurda tamamen terk edip gidenin terk etmesi gibi seni terk

وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَى :

Kalbî amellerindeki durum, nefsâni güzelliklerden daha hayırlıdır. İnsanın diğer hallerini buraya kıyaslayabilirsin. Fiili hallerin bilgisini açıklamaya lüzum görmedik. Kim varlığından tecerrüd edip batınî hallerini anlarsa kabiliyeti miktarınca Kur'ân-ı Kerim'in sırlarına ve bâtınına da kavuşabilir, deriz.

وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى :

Rabbin nurâni varlığını sana verecek sende razı olacaksın. Bu manadan kasdedilen mana **"nutk-u hakkanî"** yi verecek. Yani ümmetin için kabulü mümkün olmayan şeyler hakkında dahi isteyeceğin şefaat etme hakkını verecek demektir.

أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى:

Rabbin halka karışman ile Hakk'ın müşahedesine vesile olan hakikâtin şuhûdundan perdelenmiş bulunca Seni kendinle arif kılarak, feyz ve ruhânî gıda olan marifeti almannı istedi.[26]

---

etmedi. وَمَا قَلَى Allâhu Teâlâ'dan, O'nun fiillerinden ve sıfatlarından uzak olarak nefs makamında şevksiz ve muhabbetsiz olarak yaratılmışlarla beraber seni âlem-i zulmette bırakmadı.
Tez: s. 61-62

[26] Bu şekilde marifetin tahsilide ariflere öğretilmiş olacaktır.

وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى :

Rabbin dünya âleminde olan vücudunu kendi nurlu vücuda (Allah Teâlâ) hidayet etti (kavuşturdu.) Bu tevil âlem-i insan mertebeleri de içinde geçerlidir. İyice düşün ve anla.

وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَى :

Yine (dünya âleminde) Allah Teâlâ'nın fiillerinden yoksun bulmuşken gibi sıfat ve zâtî yönden bile Seni zenginleştirdi.

فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ :

Öyleyse; bedenin zaafların yakınlığı ile Hakk'ın müşahedesinden perdelenmiş olan kimseye nasibi verdikten sonra kahretme, feyz yolu ile ezelî nasibini vermelisin

وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ :

Perdeli olduğu halde hakikât ilimlerinden isteyenide mahrum etme.

وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ

İsteyene ve ehli olana hakikât ilimlerini, ehadiyyet sırlarını ve hususî velayetlerine ait olan sırları söyle. Çünkü velayet iki kısımdır.

a) **Mutlak Velâyet:** bütün müminlerde mevcuttur. Allah Teâlâ bu hususa, **"Allah inananların**

dostudur, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır." [27] ayeti ile işaret etmiştir. Yani Allah Teâlâ müminleri nefsi karanlıklarından "Kalp" "Ruh" "Sır" "Sırr-ul Sır" nurlarına çıkarır, demektir.

b) Hususî Velayet: "Şüphesiz sen büyük bir ahlaka sahipsindir."[28] Ayetinin mazharı olan Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemdir. Bu velayet kemâl yönünden ümmetinden seçilmiş evliyaullahta bulunur. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Bu ümmet içinde Muhammedîler vardır. Ömer onlardandır."[29]

Ey Kardeşler!

Biliniz ki; Muhammedî velâyetin en düşük derecesi, ibadet etmek, zikirler ve sair nurların zuhurudur. En üstün mertebesi ise **fenâfillâh**'tır. Şeyh'ül Ekber kaddese'llâhü sırrahu'l azîz buyurdu ki;

"Ben Muhammedî velâyeti hatemiyim (müh-

---

[27] Bakara, 257

[28] Kalem, 4

[29] Buhari ve Müslim Hz Âişe radiyallâhü anhadan buna benzer şu hadîsi rivayet etmişlerdir:

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu: **"Önceki ümmetlerde Muhaddes (ALLAH´ın ilhamına mazhar olan) kullar vardı. Eğer bu ümmette de bir tek muhaddes zât varsa, işte o Ömer´dir."**

Taberâni´nin ve Beyhaki´nin Hz. Ali kerremallâhü vecheden naklettikleri bir haber vardır:

"Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ashabı olarak bizler çok sayıda idik ve kendi aramızda asla şüphe etmeksizin: **"Muhakkak melekler Ömer´in dili üzerine konuşmaktadır" derdik.**

rüyüm)"

O (bu sözü söyleyebilecek) bir alem'dir. İyice anla.[30]

---

[30] Muhyiddin Arabî Hazretlerinin Hatem'ül-Evliyalığı, O'na Allah Teâlâ'nın ihsan ettiği hususî mertebesine göredir. Yoksa O'nunla velayet bitecek manasına gelmemektedir. İsmail Hakkı Bursevî kuddise sırruhu'l-azîz Hatm (Son Halka) hakkındaki görüşü ile durumun husûsîlik üzerine olacağından bahsetmektedir.

"İbâdet sıfatında son mertebe hatmi sücûdladır ki, mahşerde feth-i bâb-ı şefaat olunduk da ol halde mütekeffil-i-saâdet-i dâreyn şefî'u's-sakaleynden sallallâhü aleyhi ve sellem ve sâir şefaate me'zûn olanlardan vâki' olsa gerektir. Pes ol secdeden sonra ibâdet-i zâtiyye kalır ki ona emir ve teklîf mukârin olmaz. Nitekim rûh-i izafi mufârakatinde dahî, hayât-i zâtiyye kalıp meyyitten emr ü nehy sakıt olur. Ve Kur'ân-ı Azîz'in hatmi, sûre-i beraat iledir. Zîrâ bu sûre makbul ve merdûd meyânını temyiz eder. Âhir nazil olan hüküm ise, ehl-i cennet ve nârı birbirinden temyizdir. Ve ahkâm-i şerâyi bizim şerî'atimizle hatm olunmuştur, Enbiyâ aleyhisselâm bizim Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem mahtûm oldukları gibi; Hz. İsâ aleyhisselâmın nüzûl-i tabi'iyyet ve bazı ahkâmı tağyîr-i taayyün-i Sâri' iledir. Fe'fhem. Ve bizim şerîatimizin hükmü şemsin mağripten tulûuyla hatm olunur. Zîrâ şemsin sûret-i âmme-i kevniyyeye nisbeti, rûh-i hayvaninin bizim bedenlerimize nisbeti gibidir. Ve kalem-i âlânın min-haysü'1-insân-i kâmile nisbeti bizim neş'etlerimizi müdebbir olan rûh-i ilâhînin; nisbeti gibidir. Onun için şems mağripten tulu' ettikten sonra kimsenin îmân ü ameline i'tibâr olunmaz. Rûh-ı insanînin tedbîr-i bedenden i'râzı ve rûh-ı hayvaninin mufârakati hâlinde i'tibâr olunmadığı gibi. Ve hilâfet-i ilâhiyye-i mutlaka mertebesinin hatmi Hz. İsâ aleyhisselâm iledir. Hilâfet-i Nebevîyye

mertebesinin hatmi, Hz. Mehdî ile olduğu gibi. Ve velâyet-i Muhammediyye'nin min-haysü husûsi'l-mertebe hatmi arabdan bir hasîb ve nesîb racül-i kerîmle vaki' olmuştur. Nitekim husus mertebe-i adi ve seyf âl-i Osman'dan Fâtih Sultân Muhâmmed (Rahime-hu'l-Ehadu's-Samed) ile hatm olunmuştur. Ve velâdet-i mutlaka Sîn'de bir mevlûd-i pâkize ile hatm olunur ki, ba'de ez-în dünyaya ukm sârî olur.

Nitekim ***"İlim Çin'de de olsa onu arayınız."*** (Keşfü'l-Hafâ, I, h. no: 397) ona işarettir. Ve saltanat-ı mutlaka, saltanat-ı Osmâniyye ile hatm olunur. Pes Âl-i Osman'ın devleti zamân-ı Mehdî'ye muttasıl olur. Velâkin husus üzerine kiminle hatm olacağı kimseye ma'lûm değildir. Eğerci ki, âhiru'l-aktâb bi-husûs malûmdur. Nitekim takrîr-i sabıktan fehmolunur. Ve hatm-i vüzerâ Ashâb-ı Kehf tir ki, vezâret-i Mehdî ile takallüd etseler gerekdir. Ve bunlar gerçi acemdir. Velâkin arabi tekellüm etseler gerekdir. Pes yediyüz bin lügatin evveli süryânî ve âhiri arabîdir. Onun için ehl-i cennetin dahî, lisâni arabîdir. Ehl-i nârın a'cemî olduğu gibi ve fârisî a'cemîden müstesna olmakla lisân-ı ehl-i cennete ilhak olunmuştur. Ve bâ **(پ)** ve cîm **(چ)** ve zel**(ژ)** ve kâf **(گ)**-i fârisiyye hurûf-i arabiyye ilhak olunduğu gibi. Onun için hurûf otuz ikidir derler. Ve fesâhat-ı arabiyye Sehbân ile ve fesâhat-ı tefsîriyye Cârullah ile ve Türkî-i mutlak, Şeyh Yunus Emre kuddise sırruhu'l-azîz ile ve husus mertebe şeyh-i tarîkatimiz Mahmûd Hüdâyî el-Üsküdârî kuddise sırru-hu'l-azîz ile hatm olunmuştur. Onun için cevâmî'-i kelime mazhâr ve kelimâtmda cemî'-i merâtibe işâret-i ve hafiyye müyesserdir. Eğerçi ki, ba'zı ehl-i ruûnet ve haset mezâya-ı kelâma mühtedi olmadığından duayı mücerrede hamleder. Ve lisân-ı tasavvuf Şeyh-i Ekber ve Şeyh-i Kebir'de kuddise sırruhuma'l-azîz hatmolunmuştur ki, cemî'-i erbab-ı tarîk onlardan Hakk'a müstefîddir. Onun için onlar tarîkat-ı mahsûsa mensûb

değildir. Ve bu lisânda şey-heyn-i mezkûrînin birbirlerine nisbetleri lisân-ı Türkî'de Şeyh Yûnus ve Hüdâyi nisbetleri gibidir, fa'rif (bil). Ve şuyûh-ı kibar hakkında erbâb-ı kîyl ü kâlin halleri malûmdur. (İsmail Hakkı Bursevî, Tuhfe-i Aliyye, Hzl: Şeyda ÖZTÜRK, İst., 2000, s.252)

Bu nedenle bir mevzuda umumî hâtemiyet yoktur. Çünkü İbnü'l Arabî Hazretlerinden sonrada sayısız evliya gelmiş ve gelmektedir.

"Her vakitde hatmü'l-evliyâ birdir, bu vakitde Allah sübhânehu ve te'âlâ hatmü'l-evliyâ olmağı Mısriye virdi." (ÇEÇEN, Halil, Niyazî-iMısrî'nin Hatıraları, İst, 2006, s. 39**)**

"Geçen gün hocanın biri: Eski günler geçti... Biz iki kişi kaldık. Biz de gidersek dünyada âlim kalmayacak!"

Diyormuş. Bu çeşit sözler, Hakk'ın tecellîsini inkâr olur. Şu veya bu zamanda Allah Teâlâ'nın mevcudiyetini inkâr edebilir misin? O mevcut oldukça da isimlerinin icapları nasıl söner, mevcut olmaz? Bir ismin noksanı hiç düşünülebilir mi? Böyle bir şey olsa dünya yerinde kalmaz. Çünkü dünyadan maksat, Hakk'ın bütün esmasının zuhurudur. Hak, istediği vücuttan tecelli eder. Onun için iş sarıkta, kavukta değildir. Binâenaleyh Hakk'ın zuhuru kılık kıyafete bağlı değildir." (Ken'an Rifâî, Sobetler. s.218)

İNŞİRAH SÛRESİ

(Not: Çelebi Halîfe Cemâl-i Halvetî kaddese'llâhü sırrahu'l azîz bu sûreyi dört tevil üzere ayrı başlıklar altında beyan buyurmuşlardır. Ancak biz burada ayetleri altında birleştirilerek sunulması daha faydalı olacağını düşündük.)

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ 1

Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi?

a) Ey habibim, biz senin sadrını yani kalbini nübüvvet ve velayet nurlarıyla ve bunlara bağlı Kur'ânî hükümleri, marifeti rabbaniyeyi, hakkânî muhabbetleri ve bunun benzeri zâtî, sıfâtî ve fiilî nurlarla süslemedik mi? (Evet, süsledik demektir.) Bunun açıkça anlatılmasına gerek yoktur.

b)Bizi müşahadeye ve vuslatımıza kavuşman için sırrını genişletmedik mi? (Evet, gerçekten böyledir.)

c)Sadrını genişleterek yaratılış hakikâtlerinin kapısını sana açmadık mı? Burada kasdedilen mana, kötü ve kınanmış huylardan seni kurtararak diğer bütün tevhidlerin özü toplayacısı olan Tevhidî Zâtîyi sana vermedik mi? (Evet, gerçeğiyle açtık.)

d)Kalbin manası göğüs makamındadır. Cehri (sesli) zikir sebebiyle kötü ahlakı senden çıkarmadık mı demektir.

Not: d maddesi ile yazdığımız teviller cehrî ve hafî zikir ile sâlik için hâsıl olan **etvarı seb'a (yedi makam) üzere** açıklanmıştır.

وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ 2

Yükünü senden alıp atmadık mı?

الَّذِي أَنقَضَ ظَهْرَكَ 3

O senin belini büken yükü.

a) Bizi müşahedene mani olacak perdeleri Senden düşürmedik mi? (Evet, düşürdük.)

b) Tarafımıza yönelmene engel olan gölge bedenini yoketmedik mi?[31]

c) Senin batınını tevhidi zâtînin ve gereği olan bütün beğenilmiş kemâllerin zuhuruna sebeb olacak ahlakı hamide süslenmene mani olacak kötü ahlak ve sıfatları senden çıkarmadık mı? (Evet, çıkardık.)

d) Kalp makamında ona bağlı oluşan nurlara ve diğer şeylere meylini kesmedik mi? (Evet, ancak zâtıma meyletmekte olacaksın.)

وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ 4

Senin şânını ve ününü yüceltmedik mi?

a) Seni İsm-i Âzam güneşinin doğduğu yer kılmadık mı? (Evet, seni İsm-i âzam kıldık.)

b) Tavusu'l Melekut[32] (Cebrâil aleyhisselâm) va-

---

[31] Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin bedeninin gölgesi olmadığı sebebine bu ayet delil getirilebilir.

[32] **Tavus: Ταος (Taos).** Yunancadır. Bir kuş türü. Yakışıklı adam, süslenmek, tavus kuşu, her türlü bitkiyle dolu yeşil arazi.

Tavus-u Melekût: Mecazen Cebrail'e işarettir.

"Tavus kuşu gibi pek güzel bir kuş, yumurtadan çıkar, tekâmül eder, semalarda tayarana başlar. Âfâk-ı âlemde şöhret kazandıktan sonra, yerde kalan yumurtasının kabuğu içerisinde o kuşun güzelliğini, kemâlâtını, terakkiyatını arayıp bulmak isteyen adamın ahmak

sıtasıyla indirilmiş kitaplar ve sayfalara cami olan Kur'ân-ı Kerim'ini ve diğer şeylerden zuhur eden mucizelerini büyük kılmadık mı? (Evet, öyle olduğuna inanmalısın.)

İlâhi isimlerin hepsini camî olan bir mertebeyi sana vermedik mi? Manasıda kasdedilmiştir.

c)Ufuklarda ilâhî nurların marifetine bağlılığından rububiyet sırlarını Senden zahir etmedik mi? (Evet, rabblik sırlarına kavuştun.)

d) Ruh makamında sana bütün diğer isimleri cami olan "İsimler Sutanı" nı vermedik mi? (Evet, herşeye hükmetme yetkisini verdik, demektir.)[33]

فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا 5

Elbette zorluğun yanında bir kolaylık vardır.

إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا 6

Gerçekten, zorlukla beraber bir kolaylık daha vardır.

a) Muhakkak gölge vucüd ile hakkanî vücud beraber bulunması sabit olmuştur.

b) Muhakkak celâl varsa cemal beraberinde vardır.

c) Muhakkak perdelenme varsa müşahede de vardır. Yine meşakkat, rahatlık ile beraberdir.

---

olduğunda şübhe yoktur." (Mesnevi-i Nuriye. Osman Yalçın Matbaası.1958..86,128,216)

[33] Kur'ân-ı Kerim'de "sultan" kelimesi ile gelen ayetler, güç, kudret, camî sırlar vb. mana üzerinden yorumlanmıştır. Burada Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin her konuda "tek"lik yetkisinin sahibi olduğuna işaret edilmiştir.

d)Sır makamında nur, zulmetiyle beraber bulunur.

Tevhidin Sır u Sır makamında ise gölge vücudun varlığı ile beraber **“Allah Teâlâ’dan başkasının bilmediği ve başkalarının muttali olamayacağı (anlayamaycağı) nurlu vücudu”** vardır.

فَإِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْ 7

Boş kaldın mı hemen (başka) işe koyul,

a) Aslınla (Allah Teâlâ) ile cem’den ayıldığın zaman halkı Hakk’a irşad için müşahede ve vuslat için hazır olmalısın.

b) İki denizden (Celâl ve cemâl) çıktığında benim rızam için yarattıklarımın ezasına tahammül et.

Halkla olan muamelenden boşalınca zâtıma yönelmeni istiyorum.

c) Bedenin gereği olan işlerin bittikten sonra kalbî, sırrî ve ruhî işlerle nefsini meşgul kıl.

d) Hayret ve kursî makamında nurumdan ayıldığın zaman şeriata uy ve nefsine muhalefet et. Bu iki hal ile olduğun hal ile kullarıma hükümlerimi tebliğ et ve her türlü durumda onları feyizlendir.

وَإِلَى رَبِّكَ فَارْغَبْ 8

Yalnız Rabbine yönel.

a) Her ne kadar kesret ile vahdetten perdelenmemiş olsanda, kesrette vuslatın müşahesi için kalbinin alakalarını kesip Efendine vasıl ol.

b) Hakikâtler hakikâti ve âlemlerin Rabbi olan (bana) vasıl ol.

c) Seni güzel şekilde yaratan, sahibin olan efendine yönel.

d) Manası fenâ makamında olup zât-ı ehadiyye nurlarını iste.

Veya; senin vücudundan sıyrılarak hakiki vücü-da yönel, demektir.

Uyarı:

Bu beyan üzere Allah Teâlâ'yı taleb edenlerin hemen kâmil bir şeyhin kapısında hizmet etmesi, o şeyhin nazarına kavuşması ve muhabbetî sohbeti gereklidir. Ancak bu şekilde Kur'ân, esma ve diğer hususların hakikâtlerinin zuhuruna ulaşabilir. (Yani öğreticisi olmadan bu ilme kimse kavuşamayacak demektir.).

TİN SÛRESİ

وَالتِّينِ 1

İncire, zeytine,

a) Allah Teâlâ tarafından Cebrâil aleyhisselâm vasıtasıyla indirilen kitapların sırlarını câmi olan Kur'ân-ı Kerime yemin olsun. Aynı incirin tanelerden oluştuğu gibi şerefli Kur'ân-ı Kerim'de bütün hususiyetleri topladığı gibi gerçekten tatlıdır.[34]

b) İncirde halk için faydalı birçok özellikleri taşıdığı gibi Tevhid-i kemâller ve Muhammedî Sıfâtların kaynağı ve zuhur yeri olan Muhammed sallallâhü aleyhi ve selleme yemin olsun, denilmiştir.

وَالزَّيْتُونِ

a) Zeytinde saf yağ ve insanlar için faydalı ışık gibi Kur'ân-ı Kerim'de dünya ve ahirette faydalı nur taşı(dığına yemin ederim.)

b)Zeytinde saf yağ ve insanlar için faydalı ışık nur olduğu gibi Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem keder verici şeylerden temiz, varlığıyla iki âlemde rahmet ve faydalı olandır. Nitekim Allah Teâlâ hakkında buyurdu ki;

"Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik"[35]

وَطُورِ سِينِينَ 2

Sina dağına,

---

[34] Ahmet Amiş kaddese'llâhü sırrahu'l azîz buyurdu ki; Üç şeye doyulmaz. Tilavet-i Kur'ân, musahabeti-l ihvan, mülâkat-ı rahman.

[35] Enbiya, 107

a) Şehâdet âleminin düzeni, dengesi ve sağlamlığına sebeb olan Tur-u Sina dağı (Kur'ân-ı Kerim)'e yemin olsun.

Zülmün elinden kurtulmak isteyen mazlumların sığınağı yeryüzünün dengesi ve sağlamlığı dağlarla olduğu gibi Kur'ân-ı Kerim'de Allah Teâlâ'nın kullarının cehennemden sığınma merciidir.

b) Mahlûkatın sığınağı ve iki cihanda şefatçisi Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemdir.

Suçlular zalimlerin elinden kurtulmak için dağların yolunu tutan günahkârların sığınağı velâyeti ve nübüvveti ile olan âlemlerin dengesi Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme yemin olsun.

وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ3

Ve şu emîn beldeye yemin ederim ki,

a) Hakkında **"ne bir yaş ne de bir kuru yoktur ki her hal bir kitabı mübînde olmasın"** [36] buyrulan zikredilenleri ve fiili sayfaların sırlarını ve her şeyi câmi, acaiblikleri ve garipliklleri barındıran Emin belde Mekke gibi Kur'ân-ı Kerim'e yemin olsun.

b) **"Ben ruhların anası, bedenlerin babasıyım"**[37] diyerek güzel meziyetleri toplamış Muhammed sallallâhü aleyhi ve selleme yemin olsun.

Bu Fâkir Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin **"aleyküm bi'sevadilâzam"** [38] kelamını ahmedî

---

[36] En'âm, 107
[37]
[38] İbn-i Mâce, Fiten, 8; Ahmed b. Hanbel, c.4, 278

إنَّ أُمَّتِي لَا تَجْتَمِعُ عَلَى ضَلَالَةٍ فإذا رَأَيْتُمُ اخْتِلَافاً فَعَلَيْكُمْ بِالسَّوَادِ الأعْظَمِ .

Hz. Enes radıyallahu anh anlatıyor:

sırlar ve ehadiyyet kemâlleri toplayan insanı kâmil olarak yorumladı.

Sevâdı âzamdan övülmüş meziyetleri sebebiyle **Cebrail, Mikâil, İsrâfil ve Azrâil (aleyhimüsselâm)** da kasdedilmesi caiz olur.

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ 4

Biz insanı en güzel biçimde yarattık.

a) Onun nurlu vucüdunu feyz yoluyla nurda ve karanlıklarda mertebe ve seviyede mütesavi eyledik.

b) Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin vucüdünu nur ile yarattık.

ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ 5

Sonra da çevirdik aşağıların aşağısına attık.

a) Sonra isimler vasıtasıyla mazhariyetinin tamamlanması için nurlu vücudunu suretî Muhammedî olarak (yeryüzüne) indirdik.

b) Sonra O'nu hidayet ve irşad için halkın arasına gönderdik.

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ 6

Fakat iman edip sâlih amel işleyenler için eksilmeyen devamlı bir ecir vardır.

a) Ancak dönüşlerinden sonra tevhidi zâtî ile

"Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellembuyurdular ki:
"Ümmetim dalâlet (bâtıl) üzerinde toplanmaz. Öyleyse bir ihtilâf görünce, size çoğunluğu iltizam etmenizi tavsiye ederim."

çoklukta vahdeti müşahede edenler bu red (aşağılara atılma) dan kurtulmuşlardır. Çünkü onlar Allah Teâlâ da seyr (Seyr fillah) den ayrılmamışlardır. Bu manadan anlaşılan aşağılara atılmanın manası ruhların zâtî şuhud ile müşahededen perdelenmeye ve tevhidi zâtî den ayrılmış olmasıdır. Yani Allah Teâlâ'nın müşahedesinden perdelenmemiş olan kesrette vahdetin şahidi olduğu için aşağılara atılmış değildir. Enbiyanın durumu bu şekildedir. Onların durumu evliyanın en son kavuştuğu yerden başladığı gibi onların seyrlerini Allah Teâlâ'dan başkası da bilemez.

Hz. Ali kerremallâhü veche hakkında rivayet olundu ki;

Annesi diyordu ki;

"Muhakkak Ali rahmime düştüğü vakit hep ayakta durup beni putlara eğilmekten men ediyordu."

Velilerin hali bu şekilde olursa nebilerin durumunu ona göre kıyas etmelidir. İyice anla.

b) Ancak benliklerinden kurtulup zât-ı ehadiyyeyi bulanlar aşağılara atılmamış demektir. Onlar Ebû Yezid Bestamî kaddese'llâhü sırrahu'l azîz gibi irşad vazifeli olarak (dünyaya geldikleri halde) Allah Teâlâ'dan ayrı değildiler. Onlar **"Kabul edinilmişler"** dendir. Bu sebepten ona **"Kutbu'l Mânevî=(Kalb-i Manevî)"** denilir.

Şeyhim kaddese'llâhü sırrahu'l azizden işittiğim bir hatıra bunu teyid eder;

Birgün Bayezid Bestamî arkadaşları ile beraber yolda gidiyorken durdu. Arkadaşları da durdu ve sordular. Buyurdular ki;

"Benden iki hususta üstün olacak bir kişi gele-

cektir. Biri telkin ve tevbe ile halkı irşad etmesi, diğer hususu ise bu işe benden daha ehil olmasıdır." O kişi Ebul Hasan el Harkanî kaddese'llâhü sırrahu'l azîz dir.

فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ 7

Artık bundan sonra, ceza günü konusunda seni kim yalanlayabilir?

a)Nur ile zulmetten kurtulduktan sonra tevhidi zâtiyi yalanlamaya hangi şey sevk edebilir ki?

b) Allah Teâlâ'nın vücudu hakkâni vücud ile mevcud olduğunu (bulmuş ve bilmişken) hangi şey seni O'nadan başkasına meylettirebilir. Bu manayı namazda Fatihada إِيَّاكَ نَعْبُدُ وإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

"Ancak Sana kulluk eder ve yalnız Senden yardım dileriz." ayeti okunduğunda kendisine **"Ey yalancı"** denilen ehlullâhdan birinin hali bunu teyid eder.[39] Muhakkak dil ile söylenen söz hak sözdür. Fakat söylenirken kalpten gelmemiştir. Onun için mukaddes yönden ona **"yalancı"** denilmiştir. Buradan bilinmerlidir ki;

"(Kim) Allah Teâlâ'nın muhabbetini, marifetini ve tevhidini iddia ediyor ve Allah Teâlâ'dan başkasına meylediyorsa, ona niçin "yalancı" denilmesin."

---

[39] Avam olan için bu hitap zaten yapılmaz. Çünkü o bu bilginin hakikâtini bilmediği için sorumlu değildir. Bu durumda avam ne kadar şanslıdır. Onun için tasavvuf erbabıyım diye geçinenler bu duruma çok dikkat etmelidir.

أَلَيْسَ اللّٰهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ 8

Allah, hüküm verenlerin en üstünü değil midir?

Allah Teâlâ, insanın diğer şeylere meyletmesi ve muhabbeti nedeniyle beşeri tabiat derekelerine (aşağı dereceler-düşük) mahsus nefis sıfatlarında perdelenmiş olmasına hükmeder. Ya da tersi olarak yani sıdkı doğruluğu sebebiyle bahsedilen nefsin aşağı mertebelerinden kurtulmasına yardım eder.

ALAK SÛRESİ

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ 1

Yaratan Rabbinin adıyla oku!

Bu ayet-i kerime Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin Allah Teâlâ ile birlikteliğinden ayrılışının (Ayn-ı Cem) ilk mertebesinde Allah Teâlâ tarafından nazil olmuştur. **Bu Kur'ân-ı Kerim''in ilk inen suresidir.**

بِاسْمِ deki بِ **"be"** harfi istiâne (yardım etmek) içindir. Buna göre mana **"Halk suretinde gizlenmiş olan Rabb'inin isimleri ile oku"** olur. Kim bu şekilde Kur'ân-ı Kerim'i bu halkta (dünyada) Allah Teâlâ'nın gizlenmiş isimleri okursa onun varlığı vücudu nurânî (Hakk) meydana gelmesi zaruridir. **O halde (insan) İsm-i âzam olup bir şekilde âmir (Hakk) bir şekilde memur (kul) olur.** Çünkü ehlullah katında İsm-i zat (Allah) sıfattan ibarettir.

Ayrıca bu ayetten ezberledikten ve öğrendikten sonra nurunu bir zuhur yerinden diğer bir zuhur yerine kadar intikal ettirerek okumakta emrolunmuştur, demekte caizdir.

اقْرَأْ kelimesinden Muhammedî nurun tamamlanması ve kemâl bulması ve kendi mazharının nihayet bulmasına, bütün nebilerin eserlerinin zuhuruna uygun olana kadar, ruhunun bir mazhariyetten diğer mazhariyete intikaline kadar ezberleyip ve öğrenenmesi için "okumakla" emrolunmuş denilebilir.

اقْرَأْ "oku" emri Tavus-u Melekût (Cebrail aleyhisselâm) vasıtasıyla nazil olduktan sonra Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ dedi. Bundan akl-ı selim sahibi kişi اقْرَأْ "oku" nun niçin önce inzal olduğunu anlar.[40]

خَلَقَ الْإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ 2

O, insanı bir aşılanmış yumurtadan yarattı.

Allah Teâlâ insanın yaratılışında kendini "kan pıhtısı" ile gizledi.

Ey Kardeşler!

Biliniz ki; خَلَقَ "yarattı" kelimesinin iki defa tekrarlanması iki şeye yani **"Sûrî"**(zahir) diğeri **"manevî"** yaratılışa işarettir. Bunu anlarsan bu Allah Teâlâ ile kulları arasındaki nur ve zulmete işarettir. Bu büyük bir sırdır. Bu durum Allah Teâlâ'nın sonsuz kerem ve cömert olduğuna işarettir.

اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ 3

Oku! Rabbin, en büyük kerem sahibidir.

Allah Teâlâ, kulların dilinden düğümleri çözendir.

İkramıda sonsuz olan Allah Teâlâ kulları ile arasındaki nurânî ve zulmânî perdeleri kaldırandır.

الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ 4

[40] "Oku"mayan rahmetten uzaktır.

O Rab ki kalemle (yazmayı) öğretti.

Allah Teâlâ, harfler âleminin nakışlarının (yazılış şekillerinin) başlangıç sebebi kaynağı kalem ile birçok şeyleri (şekillerini) öğretti. Bu nedenle Allah Teâlâ'nın zâtı ile ilgisinden dolayı kaleme **"akl-ı külli"** de denilir.

عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ 5

İnsana bilmedikleri şeyi öğretti.

İnsana bilmediği gizli ilimleri öğretti. Bu sebeple Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Salih rüyalar, nübüvvetin cüzlerindendir." [41] bu hadisi şerifin manası için **" Gayb ilmi nübüvvetin cüzlerinden bir cüzdür"** denilmiştir. Burada "insan" kelimesinden Âdem aleyhisselâm murad edilmiştir. Allah Teâlâ **"Âdeme bütün isimleri öğretti"** [42] buyurarak işaret etmiştir.

كَلَّاۤ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَيَطْغٰى 6

Gerçek şu ki, insan azar.

اَنْ رَاٰهُ اسْتَغْنٰى 7

Kendini kendine yeterli gördüğü için.

İnsan kendini (bu bilgi ile) kendini zangin gördüğü için Allah Teâlâ'ya isyan edebilir. Meslekî Muhammedî sahibi (genellikle tasavvuf erbabı) Allah Teâlâ'dan başkasına meyl olarak değil bulduğu kemâlatına itimat ederek nefsânî sıfatlarla kendini perdeler. (Eyvâh)

Nitekim Firavun da saltanatında tek adam ol-

---

[41] Buhari, Tabir, 2; Müslim, Rüya, 6

[42] Bakara, 31

masıyla küfrü ile perdelenmişti. Sonra **"Ben yüce Rabbinizim"** [43] diyerek rububiyetini iddia etmişti. Bu nedenle Allah Teâlâ'ya seyr-u sülük eden kişi için başkasına iltifat etmemesi, yolda bulduğu kemâlat güzelliklerine güvenmemesi gerekir ki, Allah Teâlâ ona zâtî tecellilerini ihsan etsin. Yok bu şekilde olmazsa, onu âsî ve azgın olarak tabiat âleminde aşağılanmış olarak bırakır. (Eyvâh)

إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الرُّجْعَىٰ 8

Kuşkusuz dönüş Rabbinedir.

Dönüş ve varış yerin Rabbindir. Ef'âl ve sair (sıfat, zât) nurları müşahede ederken başka şeylere meyletmekten Rabbinden sakın ve kork.

رجْعَى **"Rucû"** (Dönüş) ile Zâtî fenâ ile dönüşte düşünülebilir. Zira zât ve sıfat hakikâtte Allah Teâlâ'nın kendisidir. İşte bu sebeble nefsin kendinde Allah Teâlâ'nın kemâlat zenginliğini görme sebebi de bilinmiş oldu. Bu hususlar tevhidin ince meseleleridir.

أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَىٰ 9

Gördün mü şu men edeni,

عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰ 10

Namaz kılarken bir kulu (rasülü namazdan)? Kararmış ve kibirli nefsiyle ezeli fıtrat nurunu setreden kişi Allah Teâlâ'ya kavuşmayı men edeni bilmezmisin?

---

[43] Naziat, 24

أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ عَلَى الْهُدَى 11

Gördün mü, ya o (rasül) doğru yolda olur,

أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَى 12

Yahut takvâyı emrediyorsa?

Ey ezeli istidatlı nuru örteni sen biliyor musun? Eğer insanın varlık şaibelerinden kurtulup ruhu sırf tevhid kılmalı ve manevi yolunu Muhammedî kuvvetlerin nazariyatına bağlamalıdır. Bu nedenle insan tabii evsafından (geçip) hakikî imânı şuhud ile emrolunmuştur.

أَرَأَيْتَ إِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى 13

Ne dersin o (meneden, rasülü) yalanlıyor ve doğru yoldan yüz çeviriyorsa!

Allah Teâlâ'dan yaratılmışlara gelen rûh-i insanî olan elçiyi maddî veya manevi olarak yalanlayarak, hakikâtten yüz çevirmiş olmasıyla müşahededen perdelenmesini veya gizleyişini bilmedin mi?

Nitekim denildi ki;

"Muhakkak Âdemoğlunun cesedinde insan olmayan, fakat insan şeklinde Allah Teâlâ'nın yarattığı birçok mahlûk vardır."

أَلَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللّٰهَ يَرَى 14

(Bu adam) Allah'ın, (yaptıklarını) gördüğünü bilmez mi!

Yani, Allah Teâlâ, onların hal ve tavırlarını görüyor. Ve onları ateşe atılacak tabiata uygun olarak haşreder ve cehenneme atar.

كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ 15

Hayır, hayır! Eğer vazgeçmezse, derhal onu alnından (perçeminden), yakalarız (cehenneme atarız).

كَلَّا men etmedir. Hakkın maddî olarak müşahedesinden perdeli olmayı men'dir. Yani Ruhu bahsedilen bu müşahededen men eden perdelenmiş kişi eğer bu (huyundan) vazgeçmezse, biz onu dünya ve ahirette müşahedemizden mahrum bırakacağız. Allah Teâlâ buyurdu ki;

"Kim bu dünyada kör olursa, ahirette de kördür"[44]

Bu ayette ehline göre daha birçok manalar vardır.

نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ 16

O yalancı, günahkâr alından (perçemden),

Ezelî isti'dadı olarak verilmiş nuru örtenin nasiyesinden tutup, elbette mahcup edeceğiz. Eğer rûh-i insanî olan elçiyi de men ederse kıyamet günü muhakkak cehenneme atacağız.

فَلْيَدْعُ نَادِيَه 17

O, hemen gidip meclisini (kendi taraftarlarını) çağırsın.

Çok meylettiği nefsanî kuvvetlerini çağırabiliyorsa, çağırsın.

---

[44] İsra, 72

سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ 18

Biz de zebânîleri çağıracağız.

Bizde o nefsan kuvvetleri üzerine cismânî olarak meleklerimizi üzerine musallat kılacağız.

كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ 19

Hayır! Ona uyma! Allah'a secde et ve (yalnızca O'na) yaklaş!

كَلَّا لَا تُطِعْهُ Rûh-i insanî elçiye (onlara uyma diye) uyarıdır. Yani gizli zikirle nefsine gaflet veren düşüncelerinden kurtul ve itaata benzer şeylerde nefsine uyup tavsiye de etme. Çünkü nefis ezeli nasibin olan nurunu örtüp ortaya çıkmasını istemez.

وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ

Allah'a secde et ve (yalnızca O'na) yaklaş!

Bütün varlığından fiil, sıfat ve zât'tan soyularak Allah Teâlâ'nın vücudunda fanî olarak yakınlığını talep ederek secde kıl..

KADR SÛRESİ

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ 1

Biz onu (Kur'ân'ı) Kadir gecesinde indirdik.

a) Kur'ânî hakikâtleri, buluşma gecesi manevî nüzül ile Muhammedî kalbe inzal eyledik.

b) Yani, beşeri (gölge) vücudu karanlığa biz, cem (birlik) den fark (ayrılık)a indirdikten sonra kabiliyeti gereği Cebrail vasıtasıyla Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin kalbine ehadiyet kemâllerini indirdik.

Gölge vücud olmadan nüzül mümkün değildir. Eğer beşeri vücud olmasa halk Allah Teâlâ'dan feyz alamazdı. Zira aradaki ilgi beden iledir. Bu sebeple ehlullah demişlerdir ki;

"Talib-i Hakk, şeyhinin ölümünden sonra tarikat yolunda sülükünü tamamlamak için şeyhini arar. Ancak tevhid-i ef'âl ve tevhid-i sıfât'a kavuşanlara gerekmez. Çünkü onun makamı zâtî ru'yet, mutlak denizin sahilidir"

Allah Teâlâ buyurdu ki;

"Kalp gördüğünü yalanlamadı"[45]

Vucüdun eseri bulunduğundan bu seyre **"Seyr ma'allâh"** denir.

Allah Teâlâ işareten buyurdu ki; **"Nerde olursanız olun, O sizinle beraberdir."**[46]

وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ 2

Kadir gecesinin ne olduğunu sen bilir misin?

---

[45] Necm, 11

[46] Hadid, 4

a) Hangi şey bu gecenin büyüklüğünü bildirmeye sebep oldu. Çünkü bu gece gerçekten büyüktür. Sâlik ancak bu geceyi vücudu zıllîsinden fani olunca bilebilir.

b) Hangi şey gerçekten büyük bir zulmet olan gölge vücudun keyfiyetini bildirdi.

لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ 3

Kadir gecesi, bin aydan hayırlıdır.

a) Buluşma gecesi bin menzil ve mertebeden hayırlıdır. Kim o gece kavuşursa Allah Teâlâ ile arasında perde olan nefisten bütünüyle kurtulur. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Kim inanarak ve sevabını umarak Kadir Gecesini ihya ederse geçmiş günahları affolur" [47]

Zatıyla alakalı olan bütün perdeler mağfiret olur, demektir.

b) Kadir gecesi isim ve fiillerin aylarının zuhurundan bin defa daha hayırlıdır.

تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمْرٍ سَلَامٌ 4

O gecede, Rablerinin izniyle melekler ve Ruh (Cebrail), her iş için iner dururlar.

a) Efendilerin seyyidlerin izniyle veya zuhuruyla ruh hakikâtinin ilmi zahir olur.

b) O gece ruhanî kuvvetler ve ruh iner. Yani ruh-i küllinin ruhaniyeti kuvvetlerinden zahir olmaktadır.

بِإِذْنِ رَبِّهِم demek isimleri vasıtasıyla ruh iner. Her isimden biri kendi mazharında "rabb" (terbiye

[47] Buhari, Leyletül Kadr, 1, Müslim, Müsafirin, 175

edicisi) dır. Melekler ve diğerleri ilâhî isimlerin mazharlarıdır. Meşayih-i kiram kaddese'llâhü sırrahumü'l azîzan istilâhında bu isimlere **"Hadarat'ül Erbâb"** denir.

مِّن كُلِّ أَمْرٍ سَلَامٌ

a) O gece(Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem) Allah Teâlâ'dan başkasından fenâ ile ve başkasının tasarrufundan salimdir.

b) Başkalarının nefsânî ve şeytânî tasarrufundan emniyettedir.. Çünkü Allah Teâlâ'nın dışındakilerinin vücudu gerçekte var değildir. Fakat bazen Allah Teâlâ **"el-Mudil"** (Karıştıran, dalalete düşüren) ismiyle bazende **"el-Hâdî"** (hidayet veren) ismiyle tasarruf eder. İyice anla. Allah Teâlâ bunu teyid için şöyle buyurdu:

"Dilediğini saptırır, dilediğini hidayete erdirir." [48]

هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ 5

Ta fecrin doğuşuna kadar O gece, esenlik doludur.

a) O gecenin bitişi Ruh güneşi yokluk karanlığından doğduğu zamandır.

b) O gece ruh, nurlu güneşin beden çukurundan çıkmasına kadar durur.

Kur'ân-ı Kerim hulasasın (özününün) inmesinden murad tevhid makamlarının bilgisi de kasdedilmesi caiz olabilir. Buna göre üç tertip üzere olan üç derece tevhidin her birisine nazaran surede zikredilen **"üç gece"**den **ef'âl, sıfât ve zât** fenâları-

---

[48] Nahl, 93

nı kazanmamız gerekir.

Bu şekilde nüzülden alacağımız ilim dostdoğru olsun. İyice anla ve ehlinden bu sırları talep et.

Allah Teâlâ daha iyisini bilir.

BEYYİNE SÛRESİ

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنفَكِّينَ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ 1

Apaçık delil kendilerine gelinceye kadar ehl-i kitaptan ve müşriklerden inkârcılar (küfürden) ayrılacak değillerdi.

Onlar vuslat yolunu inkârları sebebiyle Hakk'ı ve ezelî yaratılışın nurlarını Ehl-i Kitap ve Ehl-i put gibi gizlemeye çalıştılar.

Burada **kalp ehli**de kastedilebilir. Bu kalp ehline nefsi Levvâme mertede olması sebebiyle **"Yahûdî Mertebesi"** de denilir.

Aynı şekilde Ehl-i Ruhun mertebesine **"Nasrânî Mertebesi"** de denir. Bu ise bu mertebedekilerin Firavun'un dediği gibi **"Ben yüce rabbinizim"**[49] kelamıyla rububiyyet ifadelerinden dolayıdır.

Burada Ehl-i Nefs de kasdetilmiş olabilir. Nitekim nefse **"En Büyük Put"** denilmiştir.

مُنفَكِّينَ

Ayrılacak değillerdi.

İşte gerek müşriklerden gerek Ehl-i kitaptan perdelenmiş olanlar batıl yolda azgınlık ve sapıtmalarından dolayı ayrılmayacaklarından Hakk'ın nurundan başkasına ve karanlığa meyletmeleri sebebiyle ezeli fıtrat nurunu örtmeye devam ettiler. Zamanımızdaki halkın durumu genelde bu şekildedir. Fazla açıklamaya gerek yoktur, anlamışsınızdır.

---

[49] Naziat, 24

حَتّٰى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ

Apaçık delil kendilerine gelinceye kadar

Sıfatların tecelliyatı veya apaçık deliller gelinceye kadar; (küfürden ayrılmazlar)

رَسُولٌ مِنَ اللّٰهِ يَتْلُوا صُحُفًا مُطَهَّرَةً 2

(İşte o apaçık delil,) Allah tarafından gönderilen ve tertemiz sahifeleri okuyan bir elçidir.

Ruh ve kalp makamında seyredeci olarak âlemin ruhu ve aslı olan Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem Allah Teâlâ'nın rasülüdür.

صُحُفًا

Sâlik için büyük âlemin ruhu olan Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemden ruhânî levhalarda sabit olan Kur'ânî hakikâtler ve rabbânî ilhamlar vasıtasıyla sıfât-ı zatî nurları zahir olur.

مُطَهَّرَةً

Şeytânî ve nefsanî düşünceler ve vesveslerden temizlenmiş olarak;

فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ 3

En doğru hükümler vardır şu sahifelerde.

O temiz sayfada Allah Teâlâ'nın zâtı birliğine ait saf hakikâtler bulunmaktadır. Bunları gerçekleriyle Allah Teâlâ'dan başkasıda bilemez.

Veya; Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme itata eden ve onun varlığından lezzet alan kullarının Hakk'a ulaşmaya engel olan vucüdunu saflaştıran "Sâfî nurlar" vardır.

وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِن بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ 4

Kendilerine kitap verilenler ancak o açık delil (rasül) kendilerine geldikten sonra ayrılığa düştüler.

Ehl-i kalp (Yahudiler) Kur'ânî hükümler vasıtasıyla Allah Teâlâ'dan kalplerine gelen şeylerde ayrılığa düşmediler. Ancak büyük âlemin ruhânî lisanından (Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem) Kur'ânî hükümlerin zuhurundan sonra veya nefsin derecelerinden safî olan nurlar sebebiyle sâlikte hâsıl olan rabbânî ilhamların zuhurundan sonra ayrılığa düştüler.

وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَٰلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ 5

Hâlbuki onlara ancak, dini yalnız O'na has kılarak ve hanifler olarak Allah'a kulluk etmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri emrolunmuştu. Sağlam din de budur.

Ruh (Cebrâil aleyhisselâm)la veya ilhamları göndermekle (Hıristiyanlara) Allah Teâlâ emretmedi. Ancak fenâ-i zâtî ve tevhid vasıtasıyla Allah Teâlâ'yı müşahede etmelerini emretti.

(Müslümanlar ise) ibadetleri ihlâsları ve tevhide uymaları sebebiyle tevhid-i zâtî ilminde kazandıkları melekeleri ile Allah Teâlâ'ya kavuşmalarına engel olacak şeylerden nefislerini temizlediler, kazandıkları ilm-i hakikiyi taliplerine vermeklede emrolundular.

İşte bahsedilen dostdoğru din tevhid-i zâtî an-

cak budur.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُوْلَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ 6

Ehl-i kitap ve müşriklerden olan inkârcılar, içinde ebedî olarak kalacakları cehennem ateşindedirler. İşte halkın en şerlileri onlardır.

Muhakak kendilerine **"Kitabullah"** denilen (Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem) isti'dadın nurlarını nuraniyet ve zulmaniyet ile örten ehl-i kitap, dünya ve ahirette "tabi-i ateş" e atılırlar. Bu manaya Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem **"İnsanlar yaşadıkları şey üzere ölürler, üzerine öldükleri şey ile haşrolurlar"** diyerek işaret etmiştir. Onlar Allah Teâlâ'nın " **Sonra kalbleriniz yine katılaştı, taş gibi, hatta daha da katı oldu."** [50] buyruduğu gibi dünya ve ahirette perdelenmekten kurtulamazlar. Yine Allah Teâlâ buyurdu ki;

"İşte onlar hayvan gibidirler, daha şaşkındırlar" [51]

Anlaşıldıki bunlar yaratılmışların en şerlileridir.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُوْلَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ 7

İman edip sâlih ameller işleyenlere gelince, halkın en hayırlısı da onlardır.

Kur'ânî hükümlerin nuru ve âlemin kitabı ve ruhu (Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem) vasıtasıyla ef'âl ve sıfattan geçerek Allah Teâlâ'yı müşahede edenler ister sâlik olsun veya olmasın (Ta-

---

[50] Bakara, 74
[51] Araf, 174

savvuf erbabı olsun veya olmasın) yaratılmışların en hayırlılarıdır.

جَزَاؤُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ 8

Onların Rableri katındaki mükâfatları, zeminінden ırmaklar akan, içinde devamlı olarak kalacakları Adn cennetleridir. Allah kendilerinden hoşnut olmuş, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. Bu söylenenler hep Rabbinden korkan (O'na saygı gösterenler) içindir.

Rableri yanında onların mükafatı kabiliyetleri miktarınca kendisine **"CENNETÜ'Z ZÂT"** denilen ruh cennetine koyacaktır. Allah Teâlâ, **"Gir cennetime"**[52] وَادْخُلِى جَنَّتِى kelamıyla işaret etmiştir. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin **"Allah Teâlâ'nın öyle cennetleri orada ne huri, ne köşk, ne süt, ne de bal ırmakları vardır."** Hadis-i şerifibuna işaret etmektedir.

Nitekim Şeyh Şibli kaddese'llâhü sırrahu'l azîze dünyadan göçtükten sonra sorulduğunda demiştir ki;

"Rabbim beni kutsî cennetine aldı"

جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا

Onların kalplerinden dört ilim akar. Buradan bilindiki insanî âlemde de cennetler vardır. Sâlikin kabiliyetine göre ef'âliyye, sıfâtıyye ve zâtiyye ye

[52] Fecr, 30

mensub cennetlerdir. Bunlar allâm (herşeyi bilen) Allah Teâlâ'nın ve kâmil mürşidin yardımıyla sâlikin batınından zahirine akar. O göre sâlik kesin ölüm gelmeden önce söylenilen cennetlerin hâsıl olması için gayret etmelidir.

رَّضِيَ اللهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ

Katından nazil olan Ruh'un risletine iman sebiyle başka şeylere meyl etmeyen kimseden Allah Teâlâ razı oldu.

Onlarda cüz-i zatlarından fenâ bularak Allah Teâlâ'nın zât-ı tevhidiyi ihsan etmesi sebebiyle razı oldular.

Bahsedilen bu kemâl, Allah Teâlâ'nın celâl ve azmetinden korku ve haşyet sebebiyle varlığını **"Nûr-ullah"** da fenâ kılan kimselere mahsustur.

ZİLZÂL SÛRESİ

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا 1

Yerküre kendine has sarsıntısıyla sallandığı,

Ölüm geldiği vakit, Allah Teâlâ'ya yönelmesi sebebiyle, insanın ruhu şiddetli hareketlerle bedeni, sarstığı zaman;

وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا 2

Toprak ağırlıklarını dışarı çıkardığı,

Sıfatlarını ve kuvvetlerini kaybettiği zaman

وَقَالَ الْإِنسَانُ مَا لَهَا 3

Ve insan "Ne oluyor buna!" dediği vakit,

İnkâr etmiş ve unutkanlığı sebebiyle ilâhî müşahededen perdelenmiş insan ise hal diliyle **"ne oluyor?"** der. Ancak Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin **"Ölmeden önce ölünüz"** sözünün gereği kesin ölümden önce Allah Teâlâ'yı müşahede edenler vücudlarını Allah Teâlâ'da mahvettiklerinden **"Bu rahmanın vadettiği"**[53] derler, (korkmazlar).

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin **"Kim ölürse kıyameti kopmuştur"** [54] hadisi ile işareti vardır.

يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا 4

İşte o gün (yer) haberlerini anlatır,

Hal diliyle, beden zahiri yönüyle ameller işlediğinden ilâhî sırlardan haber verir.

---

[53] Yasin, 52

[54] Keşfü'l Hafâ, c.2, s.279

بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَى لَهَا 5

Rabbinin ona bildirmesiyle.

Rabbin ona rabbânî vahiylerini indirmiştir.

يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِّيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ 6

O gün insanlar amellerini görmeleri (karşılığını almaları) için darmadağınık geri dönüp gelirler.

O vakit Aklî, nefsânî sahifeler ve ruhânî levhalardakini ispatlamak ve karşılıkları gösterilmek için kuvvetleri tek tek dağılmış olarak çıkartılır.

فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ 7

Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür.

وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ 8

Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür.

Kalbî sayfalarda hayırları, nefsî sayfalarda şerlerini görür.

Bu sürede ilk, orta ve büyük kıyamete işaret edilmiştir.

ÂDİYÂT SÛRESİ

وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا 1

Harıl harıl koşanlara,

Zat-ı yolunda bütün kuvvetleriyle Allah Teâlâ’ya yönelenlere;

فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا 2

(Nallarıyla) çakarak kıvılcım saçanlara,

Allah Teâlâ’ya yönelmeleri sebebiyle, Hakk yolunda nefislerinden temizlenerek ateşler çıkaran âşıkların nefislerine;

فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا 3

(Ansızın) sabah baskını yapanlara,

Mutlak nurun sabahına vasıl olmalarıyla ef’âl ve sıfatlardan soyulup rububiyet sırlarına vakıf olan nefislere;

فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا 4

Orada tozu dumana katanlara,

Nefislerine muhalefet ederek şeriata bağlı olarak ayaklarını vuslat yolunda sağlamca tutup kibir tozlarından arındıran ariflerin nefislerine;

فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا 5

Derken orada bir topluluğun ta ortasına girenlere yemin ederim ki ,

Cem’e (birleşmeye) vasıl olmuş has evliyaların nefislerine;

Yemin olsun.

إِنَّ الْإِنسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ 6

Şüphesiz insan, Rabbine karşı pek nankördür.

Muhakkak insan rabbini müşahededen perdelenmiştir. Yani; maddî veyâ manevî olsun evlatlar ve malların çokluğundan meydana gelen kibirle ezelî anlaşmayı unutmalarından Allah Teâlâ'nın emirlerine isyan ederler.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"İhlas sahibi olanlar büyük tehlike üzerindedirler."[55]

Biliniz ki; كَنُودٌ (nankör) şeriatta farzları; tarikatte faziletleri, hakikâtte Allah Teâlâ'nın muradını terk edendir. Nankör nimetin hakkını bilmeyip meşiet firavunu (arzusu niza olan nefis) olmuştur.

Bu ayet yemin edilen şeylerin cevabıdır.

وَإِنَّهُ عَلَى ذَلِكَ لَشَهِيدٌ 7

Şüphesiz buna kendisi de şahittir ,

Kıyamet günü maddî ve manevi olarak insan hallerinin şahididir.

وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ 8

Ve o, mal sevgisine de aşırı derecede düşkündür.

İnsan, marifeti, ihlâsı, keşf ve kerametleri sevmede hırslıdır. Bu ise Allah Teâlâ'yı kemâl mertebede müşahede etmesine ve vusulüne engel olur.

---

[55] Mevzuatu Etrafi'l Hadisi'n Nebeviyyi'ş Şerif, c. 8, s.662

أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ 9

Kabirlerde bulunanların diriltilip dışarı atıldığını düşünmez mi?

Allah Teâlâ'nın emirlerini ve Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin sünnetlerini terk etmesi sebebiyle nefsânî sıftalarla perdelenip fıtrat ve yaratılış nurlarını bilemez.

Ayetteki "Kabir" den **"beşeriyet kabri"** bedendeki kuvvetler nefisler veya normal kabirdeki şeyler murad edilmesi caizdir.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Ya Rabbî! Beşeriyyet kabrinden Sana sığınırım"

وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ 10

Ve kalplerde gizlenenler ortaya konduğu zaman ,

Kalbteki bedenî amellerin sonuçları (niyetleri) ortaya konduğu zaman;

إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ 11

Şüphesiz Rableri o gün onlardan tamamıyla haberdardır.

Allah Teâlâ gizli ve açık amellerin sırlarını ve iç yüzünü bilir ve hakikî karşılığınıda verir.

KARİA SÛRESİ

الْقَارِعَةُ 1

Kapı çalan! (Çarpan olay)

Birinci kıyamettir. Bu istidat yönüyle insanî, hayvânî ve diğer hususların süflî ve ulvî şeylerin değişimi suretiyle sâlikin fiilerinin ef'âlullahın nurlarında fâni olmasıdır. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem;

"Kim ölürse kıyameti kopmuştur."[56] Hadisi ile işaret etmiştir.

مَا الْقَارِعَةُ 2

Nedir o kapı çalan?

Orta kıyamettir. Sâlik, sıfatını sıfat'âlullahın nurlarında fâni kılmasıdır. Allah Teâlâ,

"Ölü iken kendini dirilttiğimiz"[57] ayeti ile işaret etmiştir.

وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ 3

O kapı çalanın ne olduğunu bilir misin?

Büyük kıyamettir. Sâlik, varlığını zât'âlullahın zuhurunda fâni kılmasıdır. Allah Teâlâ,

"Herşeyi bastıran o büyük felaket geldiği zaman"[58] ayeti ile işaret etmiştir.

يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ 4

İnsanların, ateşin etrafını sarmış pervaneler gibi olur,

---

[56] Keşfü'l Hafâ, c. 2. s.291

[57] En'âm, 122

[58] Naziat, 34

Allah Teâlâ'nın nurunun Zât, sıfat ve ef'âl yönünden zuhuru vaktinde nefsânî kuvvetler ve diğer hususlar pervane gibi zelil, hakir ve fani olur. Cem (birleşme) den sonra kabiliyeti miktarınca Allah Teâlâ'nın ef'âl ve sıfat nurları eserleri ondan zuhur eder. Bu manada hadisi kudside buyruldu ki;

"Kulum kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevimli bir şeyle bana yaklaşmamıştır. Kulum bana devamlı nafile ibadetleri ile yaklaşır. Bunun sonucunda ben onu severim. Bir kere onu sevdim mi ben onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli ve yürüyen ayağı olurum. Eğer benden bir şey isterse onu veririm. Bana sığınırsa muhakkak onu korurum." [59]

Ey Kardeşler!

Biliniz ki; Ehlullah yanında **"Büyük Kıyamet"** Allah Teâlâ da fâni olmak ezeli hayatta tekrar dirilmektir. Bundan anlaşılıyor ki; ezeli hayatta Allah Teâlâ'nın zatının zuhurundan sonra gölge vücudun bir eserinin kalmadığıdır. **"Kadim, hadis** (yaratan yaratılanla) **olanla karşılaştığı zaman onda eser bırakmaz"** denilmiştir.

وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنفُوشِ 5

Dağların da atılmış renkli yüne dönüştüğü gündür (o Kâria!)

Tevhid mertebelerinin nurlarının zuhuruyla nefsanî, aklî ve ruhanî dağların hepsi fâni olur. Allah Teâlâ buyurdu ki;

"O'nun zâtından başka her şey yok olacaktır."

---

[59] Buhârî. Rekaik, 38; İbn. Mâce. Fiten. 16.38

[60] Ayrıca;

“Bugün hükümranlık kimindir? Kahhâr olan tek Allah'ındır.” [61] ayeti de bu konuyu teyid eder. Allah Teâlâ’nın zatının zuhurunda ufukların (diğer şeylerin) durumu bu şekildedir.

فَأَمَّا مَن ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ 6

O gün kimin tartılan ameli ağır gelirse.

فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ 7

İşte o, hoşnut edici bir yaşayış içinde olur.

Akıl, kalbî ameller (ve niyetler) gizli zikir vasıtasıyla kudsî nurlarla nurlanmasıyla terazisi ağır geldiğinden kabiliyetine göre ruhaniyet-i insaniye cennetlerinde bulunur.

وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ 8

Ameli hafif olana gelince.

فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ 9

İşte onun anası (yeri, yurdu) Hâviye'dir.

Eğer nefsine ve hevâsına tabi olursa mizanı hafif olacağından onun yeri **“tabii cehennem**” dedir. (Dünyada zor hayat şartları, ahirette ateştedir.)

وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَهْ 10

Nedir o (Hâviye) bilir misin?

نَارٌ حَامِيَةٌ 11

---

[60] Kasas, 88

[61] Mümin, 16

Kızgın ateş!

Haviye, salih amelleri, ilmi ve diğer birçok şeyi eserlerini bırakmadan yakan tutuşturulmuş ateştir.

TEKÂSÜR SÛRESİ

أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ 1

Çokluk kuruntusu sizi o derece oyaladı ki,

Dünyevî tatlarla veya mutlak zât-ın muhabbeti ve marifetine kavuşmanızdan dolayı zevklenmeniz, sıfatlarınızda kemâl ve zuhurlarına engel oldu.

حَتّٰى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ 2

Nihayet kabirleri ziyaret ettiniz.

Bedenlerinizden ve unsurlar âleminden ayrılarak vuslatınızla gerçekleri görüp müşahede edene kadar sizi meşgul etti

كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ 3

Hayır! Yakında bileceksiniz!

Hayır, ruhlarınız bedenden ayrılınca bileceksiniz.

ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ 4

Elbette yakında bileceksiniz!

Vaat edeilen günde bileceksiniz.

كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ 5

Gerçek öyle değil! Kesin bilgi ile bilmiş olsaydınız,

Eğer siz, fanî lezzetler ile oyalanıp Allah Teâlâ'nın müşahedesinden perdeli olacağınızı bilseydiniz, bu lezzetlerden kaçınırdınız.

لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ 6

Mutlaka cehennem ateşini görürdünüz.

Açık şekilde tabii ateşi (cehennem) göreceksiniz.

ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ 7

Sonra ahirette onu çıplak gözle göreceksiniz.

Sonra ona gireceksiniz.

ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ 8

Nihayet o gün (dünyada yararlandığınız) nimetlerden elbette ve elbette hesaba çekileceksiniz.

Zâhirî ve batınî nimetlerden sorgulanacaksınız.

Evliyaullahın genelinde isimler, fiiller ve sıfatların nurlarından tat almak caiz görülmüştür. Ancak bu lezzetlerin hepsi kemâlatı rabbaniye, esmâ-i ilâhiyyenin mertebelerine ve varlığı Allah Teâlâ'nın varlığında fâni kılmaya engel olmaktadır.

Eğer bu fenâ yolunda fiillerin ve diğer şeylerin müşahedelerinden tat almanın zararını bilseydiniz meşgul olmazdınız.

Nitekim Allah Teâlâ Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem hakkında buyurdu ki;

"Gözü şaşmadı ve sınırı aşmadı" [62]

Bu nedenle sâlik'in, fenâ fî'llâh yolunda seyrederken mülk, melekût, ceberut ve bunların içindekilere Allah Teâlâ'ya vasıl olana kadar meyletmemesi gerekir.

---

[62] Necm, 17

ASR SÛRESİ

وَالْعَصْرِ 1

Asra yemin ederim ki

Meşrepleri yönünden **“cem”** den **“fark”**a yöneldikten sonra sâlike zuhur eden nübüvvet bilgisidir.

“Vuslat vakti” veya tevhid makamlarının nurlarına kavuşulduğu vakit de demek caizdir. Buna göre başka şeyleri kıyas edebilirsin.

إِنَّ الْإِنسَانَ لَفِي خُسْرٍ 2

İnsan gerçekten ziyan içindedir.

Ezelî nuru örterek Allah Teâlâ’yı müşahededen mahrum olanlar önceden ve sonradan perdelenmiştirler. Bu manaya Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem **“İnsanlar yaşadıkları şey üzere ölürler, üzerine öldükleri şey ile haşrolurlar”**

Allah Teâlâ’da **“Kim bu dünyada kör olursa, ahirette de kördür”**[63] buyurarak işaret etmiştir.

إِلاَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ

Bundan ancak iman edip iyi ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler müstesnadır.

Ancak şuhûdî iman ile iman edenler, kabiliyetleri miktarınca beşerî sıfatlarından temizleninceye kadar fenâ fi’llah yolunda çalışanlar ve celâlî ve cemâlî ilâhî sıfatların tecelliyatına sabr ile tavsiye-

---

[63] İsra, 72

leşenler perdelenmekten kurtulmuşlardır.

Sâlik'e ölmeden önce **"Kalp Namazı"** nı kılması gerekir ki kurtuluşa erebilsin. Allah Teâlâ buyurdu ki;

"Namazlara ve orta namaza devam edin. Allah'a saygı ve bağlılık içinde namaz kılın." [64]

Yani, Âdemoğlunun ortasında bulunan tecelliyatın merkezi olan kalbin namazını kılması demektir**.** Bu konuda Allah Teâlâ buyurdu ki;

"Yere göğe sığmadım, fakat mümin, müttaki, temiz ve vera sahibi kulumun kalbine sığdım" [65]

[64] Bakara, 238
[65] Keşf'ül Hafâ

HÜMEZE SÛRESİ

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ 1

Arkadan çekiştirmeyi, yüze karşı eğlenmeyi âdet edinen herkesin vay haline!

Veyl, lisnanından ta'n ve gıybet zahir olan kişiyedir. Bu sıfatların menşei hayvanî sıfatlardır. Ayrıca öfke, şehvet ve her kabahatin başı dünya sevgisidir. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Dünya sevgisi her hatanın başıdır." [66]

Bu ayeti kerimede sanki Allah Teâlâ buyuruyor ki; **"nefislerinizi temizleyiniz ki, şiddetli azap, perdelenmekten kurtulduğunuz gibi halkın dilinden emin olursunuz."**

الَّذِي جَمَعَ مَالاً وَعَدَّدَهُ 2

O ki, toplamış ve onu sayıp durmuştur.

O kişi, ihlâs, şevk, kerametleri toplayınca;

يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ 3

(O), malının kendisini ebedî kılacağını zanneder.

Onlarla ebedî olacağını zannetti.

كَلَّا لَيُنبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ 4

Hayır! Andolsun ki o, Hutame'ye atılacaktır.

İş bu şekilde değildir. Sıfatların nurlarına meylettiklerinden tabii ateşe atılacaklardır.

---

[66] Keşfü'l Hafâ, c.1, s. 344

وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ 5

Hutame'nin ne olduğunu bilir misin?

Hutame'nin ne olduğunu sana bildirmiştir.

نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ 6

Allah'ın, tutuşturulmuş ateşidir.

الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ 7

(Yandıkça) tırmanıp kalplerin ta üstüne çıkar.

Onun mahiyeti, Allah Teâlâ’dan başka kimsenin bilmediği insanın gönlünde (kalbinde) beliren izzet (büyüklenme) ateşidir.

Kabiliyete göre **aşk ateşi** de demek caiz olabilir.

إِنَّهَا عَلَيْهِم مُّؤْصَدَةٌ 8

O, onların üzerine kapatılıp kilitlenecektir.

Hamam kapılarının üzeri başka ağaçlarla kat kat kaplandığı gibi tabiat ateşi, ezeli fıtrat nurunu örterek kapatmıştır.

فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ 9

(Bu ateşin içinde) uzatılmış sütunlara bağlanmışlar.

Ezelî fıtrat nuru hususi ateşten bir bina ile katlanmıştır.

FİL SÛRESİ

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ 1

Rabbin fil sahiplerine neler etti, görmedin mi?

Rabbâni vahiyle Sana nefis ashabını nasıl helak ettiği haberi bildirilmedi mi? (Evet bildirildi.)

“Nefis Ashabı” ndan **nefsânî** kuvvetler murad edilmesi cazidir.

أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ 2

Onların kötü planlarını boşa çıkarmadı mı?

Allah Teâlâ, onların hakka muhalif işlerini helak etmekle niyetlerini boşa çıkardı.

Helakten (son olmadığı için) “fenâ-i ef’âl” makamı da murad edilebilir.

وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ 3

Onların üstüne ebâbil kuşlarını gönderdi.

تَرْمِيهِم بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ 4

O kuşlar, onların üzerlerine pişkin tuğladan yapılmış taşlar atıyordu.

Allah Teâlâ, ebâbil kuşları suretinde **“kahır sıfatı”** ile tecelli etti.

“Kuşlar”dan nefsin hakkanî fikirler ve rabbânî ilhamların murad edilmesi caizdir. Rasûlüllah sallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

“Bir saat tefekkür yetmiş yıl ibadetten hayırlıdır.” [67]

---

[67] **“Bir saat tefekkür bir sene (nafile) ibadetten hayırlıdır.”** Bir değişik rivayette “Altmış sene ziyadesi vardır.” Bu söz aslında **Sırrı Sakati Hazretlerinin bir sözüdür.**

فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ 5

Böylece Allah onları yenilip çiğnenmiş ekine çevirdi.

Allah Teâlâ zatıyla zuhur ederek onları **"Allah fâni kıldı"**, murad edilmesi caizdir.

Zamanla halk arasında yayılıp hadis zannedilmiştir. Efendimiz hazretleri Sahabeyi Kiram'a: **"Allah hakkında değil O'nun yarattıkları hakkında tefekkür edin."** diye tavsiye etmiştir. Yani tefekkür tavsiye edilmiş ama; "Bir **saat tefekkür bir sene veya altmış sene ibadete denktir."** gibi bir şey ifade edilmemiştir.
(Aliyyül Karî, Mevduatı Suğra, Tahkik Abdulfettah Ebu Gudde, 1994, Beyrut, 5. Baskı hadis no: 94, Keşfül Hafa Acluni, 1. cilt 1104. Hadis)

KUREYŞ SÛRESİ

لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ 1

Kureyş'e kolaylaştırıldığı,

Nefsâni kuvvetlere ülfeti kolaylaştırdığı gibi;

إِيلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ 2

Evet, kış ve yaz seyahatleri onlara kolaylaştırıldığı için ,

Evet, kuvvetlerin, nefsânî menzillerde olduğu gibi ruhâniyetin (manevi) yolculukta nefsin ve ruhun menzillerdeki fenâların tahsilinde ruhâni gıdalara da ülfetlerini kolaylaştırdı.

فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ 3

Onlar, şu evin Rabbine kulluk etsinler ki,

İnsan evinin Rabbi (terbiyecisi), Kalb-i insanî ve ruhu (Allah Teâlâ'yı) müşahede yoluyla tevhid etsinler.

الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ 4

Kendilerini açlıktan doyuran ve her çeşit korkudan emin kıldı.

Rabbânî gıdaları hakkânî fikirleri kalb-i insanî ve ruhuna[68] (Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme) Cebrail vasıtasıyla indirip fenâ yolunda nefislerinden emin kılan beytin Rabbini birlesinler.

---

[68] Buradaki terimleri konumları ile anlamak gerekir. Yoksa yanlış fikirlere düşülür.

MÂUN SÛRESİ

أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالدِّينِ 1

Dini yalanlayanı gördün mü?

Allah Teâlâ'nın ölmeden önce temizleyici ameller vasıtasıyla sâlike tecelli ettiği fiilerin nurunun mertebesinden cahil olup perdelenmişi veya kıyamet gününü bilirmisin?

Amellerin durumuna göre fiilerin nurundan başka, sıfatların ve zatın nurlarını da düşünebilirsin.

Allah Teâlâ buyurdu ki; هَلْ تُجْزَوْنَ اِلَّا بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ

"Kazanmakta olduklarınız dışında, bir başka şeyle mi cezalandırılacaktınız?" [69]

"Kim zerre kadar iyilik yapmışsa onu görür. Kim de zerre kadar kötülük yapmışsa onu görür."[70] Ayeti kerimeleride bu hususu teyid eder.

Eğer perdelenmişi bilemiyorsan hallerinden bilebilirsin demektir.

فَذَلِكَ الَّذِي يَدُعُّ الْيَتِيمَ 2

İşte o, yetimi itip kakar;

İşte o kimse ki; ilim, muhabbet ve bunun benzeri ezelî malı, hakiki babasından ayrılmış olan yetime vermediği gibi bir hizmet vakti geldiğinde yüzünü çevirip;

وَلَا يَحُضُّ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ 3

Yoksulu doyurmaya teşvik etmez;

---

[69] Yunus, 52

[70] Zilzal, 7-8

Kur'ânî hakikâtlere ve rabbânî marifetlere ulaşmasına engel olur.

فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ 4

Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki,

الَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ 5

Onlar namazlarını ciddiye almazlar.

الَّذِينَ هُمْ يُرَاؤُونَ 6

Onlar gösteriş yapanlardır,

Hakk'a kavuşmuş gibi görünüp lisanları ile Hakk'a vasıl olduklarını söylerler. Hâlbuki bunlar Hakk'tan halka meyletmişlerdir.

وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ 7

Ve hayra da mâni olurlar.

Nefislerinde kötü ahlaktan temizlemişlerdir.

KEVSER SÛRESİ

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ 1

(Resûlum!) Kuşkusuz biz sana Kevser'i verdik.

(Kabiliyete göre) Biz sana **tevhid-i zâtî**'yi, **ma'rifeti zâtî**'yi ve **muhabbeti zâtî'**yi verdik demektir.

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ 2

Şimdi sen Rabbine kulluk et ve kurban kes.

Rabbine yaklaşmak ve rızası için bedenini namaz kılarak süslediğin gibi tevhid mertebelerinden ef'âl, sıfat ve zâttan soyularak kendini de kurban et.

إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ 3

Asıl sonu kesik olan, şüphesiz sana hınç besleyendir.

Sana ve sünnetine buğz ve itiraz eden kimse Hakk'ı müşahededen ve vuslattan kesilmiştir.[71]

---

[71] Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemi dile dolayanların vay haline denilmektedir.

KAFİRÛN SÛRESİ

قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ 1

Ey Muhammed! De ki: "Ey kâfirler!

Ezelî yaratılışın nuru (Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem) Seni tanımayı perdelemeye çalışanlara de ki;

لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ 2

"Ben sizin taptıklarınıza tapmam."

Gelecekte müşahede yoluyla benden başka Allah Teâlâ'ya ibadet edebilecek yoktur.

وَلَا أَنتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ 3

"Benim taptığıma da sizler tapmazsınız."

وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدتُّمْ 4

"Ben de sizin taptığınıza tapacak dağilim."

Geçmişte sizin ibadet ettiğiniz hususî ma'butlarınıza (ilâhlarınıza) yaratıldığımdan beri ibadet edici olmadım.

وَلَا أَنتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ 5

"Benim taptığıma da sizler tapmıyorsunuz."

Müşahede yoluyla benim ibadet ettiğim Rabb'ime siz ibadet edicide değilsiniz.

لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ 6

"Sizin dininiz size, benim dinim banadır."

Sizin tevhidiniz perdelenmiş mahrumiyet, bizim

için ise müşahede yolu üzere tevhidimiz vardır.[72]

---

[72] Ümmetim de benim gibi müşahede üzere Allah Teâlâ'ya kulluk edeceklerdir, demektir.

NASR SÛRESİ

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ 1

Allah'ın yardımı ve zaferi geldiği,

Allah Teâlâ, ilâhî isimleri ve rabbanî sıfatları ile tecelli edip Mutlak Zât-ını zuhur ettirdiği zaman

وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللّٰهِ أَفْوَاجًا 2

Ve insanların bölük bölük Allah'ın dinine girmekte olduklarını gördüğün vakit,

Muhammedî suretle, (insanların) nefer nefer Mukaddes Zât'ın tevhid deryasına gark oldukları zaman gölge vücudundan soyularak;

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا 3

Rabbine hamdederek O'nu tesbih et ve O'ndan mağfiret dile. Çünkü O, tevbeleri çok kabul edendir.

Bütün yaratılmışları kuşatarak (yani her kesin anlayacağı şekilde sırları) müşahede yolu üzere Allah Teâlâ'nın zatî hayatınıda açıklayıcı olarak tesbih ederek (öv).

وَاسْتَغْفِرْهُ Ef'âl ve diğer hallerden fenâ bularak mağfiret ve rahmeti talep et.

إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا

Muhakak Allah Teâlâ mertebeler yönüyle ef'âl veya diğerlerinde, nurların dönüşlerini kabul edicidir. (izin verir)

نَصْرُ اللّٰهِ Bütün mertebelerde ve dinde mutlak

yardım da kasdedilmesi caizdir.

Allah Teâlâ'nın dinine insanların girmesinden murad, manevi bir çıkışla insanların körlükten veya yok demelerinden çıkıp İslâma girmeleridir. Bu nedenle insanın, Allah Teâlâ'ya yakınlık derecelerini artırmak için kemâl yoluyla tenzih ve takdis etmesi gerekli ve mecburdur.

Ey Kardeşler!

Biliniz ki, **"Allah Teâlâ afv ile tevbeleri kabul edendir."** Sözü birçok sırları taşımaktadır. Çünkü **"mağfiret etmek"**, örtmek manasınadır. Afv, **"Mutlak Setr"** (Mutlak gizlemek) ise zatının, zâtını kendinde gizlemesidir.[73]

"Tevvab" müracaat edilen manasınadır. Önce olsun sonra olsun müracaat edilen Allah Teâlâ'dır. Nitekim **"Nihayet, bidayete rucu'dur"** (Bitiş başa dönüş) denilmiştir. İyice düşün.

---

[73] **Afv:** Allah Teâlâ günahları silen, onları hiç yokmuş gibi kabul edendir.

Bu manaya göre bu isim, *Gafur* ismine yakındır. Ancak arada şu fark vardır:

Gufran, Günahları örtüvermek demektir. *Afv* ise, günahları kökünden kazımaktır. Günahları kökünden kazımak, o şeyi örtmekten daha iyidir. Kulun kendisinden ve meleklerden dahi saklamasıdır.

MESED SÛRESİ

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ 1

Ebu Leheb'in iki eli kurusun! Kurudu da.

Kötü ve alçak nefsi Allah Teâlâ helak etsin. zaten helakta oldu.

مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ 2

Malı ve kazandıkları ona fayda vermedi.

Fıtrî kabiliyeti bilmesi (yaratılış bilgilerinde hakem olması), aslî malı ve dünyevî akıl ile elde edilen ilim ona fayda vermediği gibi;

سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ 3

O, alevli bir ateşte yanacak.

O tabii cehennem ateşine girecektir.

وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ 4

Odun taşıyıcı olarak karısı da (ateşe girecek).

Birçok perdeler hâsıl olmuş olarak ona tabi olan kuvvetleride ateşe atılacaktır.

فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ 5

Ve boynunda hurma lifinden bükülmüş bir ip olduğu halde.

O kadının boynunda ezeli hükümlerden Hakk'ı müşahedesine ve imana engel olacak zincirler vardır.

Birinci تَبَّتْ **(kurusun)** nefs-i emmârenin tasarrufunun, ikincisiyle nefsi emmârenin kendisinin kesilmesi murad edilmesi caizdir.

"Malı ve kazandıkları ona fayda vermedi." İle ilim ve benzerleriyle elde edilenler, akılla kazanılan şeylerdir. Âdemoğlu ilmi genelde akılla kazanır. Ancak bu ilim akıl levhalarındakinden daha değişik şekle dönüşür.

Akıl devenin ayağına bağlanan "îkâl"den türetilmiştir. (Yani, akıl bilgisi insan için engeller sınıfına düşecek bilgileride içerir)

"Karısı" ndan kasdedilen bir manada (hevanın) tabi olduğu şeylerden feyz alan nefis demektir. Bu durumda **"Odun"** beşerî şevklerdir. Nefis beşeri isteklerle tabilerini ve ruhu insaniyi Hakk'ı müşahededen ve vuslatından engeller.

İHLÂS SÛRESİ

قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ 1

De ki: O, Allah birdir.

(قُلْ **De ki:**) Ehlullah yanında birleşmenin aslını (cem)i mazharını açıklayıcı olmak üzere gelen bir emirdir.

هُوَ Sırf hakikâti ehadiyyedir. Yani Allah Teâlâ'nın kendisinden başka bilmediği sıfatlarına da itibar etmeksizin (saymaya gerek duymadan) **"Bizâtihi kendisidir"** demektir.

"De ki: O," sözü Allah Teâlâ'yı inkâr edip yok diyene cevaptır.

هُوَ sözünde şu hikmete işaret edilmiştir. Mevcut varlığın ilki ve sonu O'dur. Çünkü هـ (he) harfi boğazın en altından çıkan ilk harftir. Çıkış yerlerinin sonudur. و (vav) harfi çıkış yerlerinin ilkidir. Bunu anlamak gerekir.

اللّٰهُ Allah ismi هُوَ nin bedeli (karşılığı)dır. Çünkü Allah ismi bütün sıfatları toplayan zât ismidir. Allah isminin bedel olmasından sıfatların zatından zaid olmayıp aynî olduğu anlaşıldı. Sıfatla zat arasında fark başka bir şekilde olmayıp ancak akılladır. (Yani insanın anlaması yönünde çok müşkiller zuhur

eder, demektir.)[74] bu sureye **"İhlâs Sûresi"** denil-

[74] **Ehl-i sünnet itikadına göre sıfat-ı İlahiyye zatının aynısı olmadığı gibi gayrısı da değildir.** Nasıl ki güneşin ışınları güneştendir, ancak güneş değildir. Bunun gibi Allah'ın sıfatları da onun zatındandır. Ancak zatının kendisi değildir.

Allah Teâlâ, zati sıfatlarının bütününün bir araya gelmesinden meydana gelmiş bir mahiyet değildir. Başka bir deyişle onun zatı, sıfatının gereği ve sonucu değil, sıfatları zatının gereği ve sonucudur. Sıfatın gerçek mânası da budur. Onun varlığı bizatihi vacip olduğu gibi, sıfatları da başka türlü değil, zatıyla vaciptir. Teşbihte hata olmasın, Güneşin ışıklarının kaynağı güneş olduğu gibi Allah'ın sıfatlarının kaynağı da zatındandır.

OTUZSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Muhammed Çetrîye yazılmışdır.

Zât-i teâlâya muhabbeti ve fenâ mertebelerini bildirmekdedir.

Mektûb-i şerîfiniz gelerek, fakîri çok sevindirdi. Allahü teâlâ, her zemân kendi ile berâber bulundursun! Bir ân bile, başkası ile bırakmasın! Zât-i ilâhîden başka her şeye gayr denir. Onun ismleri ve sıfatları da gayrdır. İlm-i kelâm âlimleri, (Sıfatları, kendinin aynı da değildir, gayrı da değildir) buyurmuş ise de, gayrı kelimesinin kelâm ilmindeki ma'nâsına göre, böyle demişlerdir. Yoksa, lügat ma'nâsına göre dememişlerdir. Sıfatlar kelâm ilmindeki ma'nâsına göre (Gayrı) değil ise de, umûmî ma'nâya göre, Onun gayrıdır.

Allah Teâlâ, ancak selb sıfatları ile anlatılabilir. Onu, herhangi bir sıfat ile anlatmak, ilhâd olur. Onu anlatan en iyi kelime, en geniş ibâre, Şûrâ sûresinin (Ona benziyen birşey yokdur) meâlindeki, onbirinci âyetidir ki, buna fârisî dilinde (bîçûn ve bî-çigûne) denir. Hiçbir ilm, hiçbir şühûd, hiçbir ma'rifet, Allahü teâlâyı bulamaz.

meside bu nedenledir. Çünkü ihlâs, hakikâtı ehadiyyeyi kesret (çokluk) şaibelerinden kurtarmak demektir. Nitekim Emîru'l Mü'minîn Hz. Ali kerremallâhü veche buyurdu ki;

"İhlâsın kemâli, sıfatları nefyetmekle olur." Şöyleki; her sıfat mevsufun (sıfatlanan), her mevsuf sıfatın başka olduğuna şehadet eder. (ne aynı-

---

Bilinen, görülen ve tanınan herşey O değildir. Bunları ma'bûd bilmek, gayra tapınmak olur. (Lâ ilâhe) derken, bunların hepsini nefy etmek, yok bilmek, (İllallah) derken de; O, birşeye benzemiyen, bir ma'bûdu var bilmek lâzımdır. Bu, önce taklîd ile yanî öğrenip yapmakla olur. Sonraları, kendiliğinden yapılır.

Sona varmamış olan tesavvuf yolcuları, başka şeyleri, O sanarak tanır, görür. Taklîd eden mü'minler, böyle tesavvufculardan, katkat iyidir. Çünki bunlar, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemden gelen bilgilere uymakdadır. Bu bilgilerde hatâ, yanlışlık olamaz. Yarı yoldaki tesavvufcular ise, kendi gördüklerine, anladıklarına uymakdadır. Bu hareketleri ile Zât-i ilâhîye inanmamış oluyorlar. Zât-i ilâhîyi görüyoruz, Onun sevgisi içinde yüzüyoruz diyorlarsa da, Zât-i ilâhîye olan böyle îmânları, hakîkatde, inkâr demekdir.

Müslümânların büyük imâmı, imâm-ı a'zam Ebû Hanîfe 'rahmetullahi aleyh', **(Sana lâyık ibâdeti yapamadığımız, fekat, iyi tanıdığımız, Allahımız! Sende hiçbir kusûr, noksânlık yokdur!)** buyurdu. Ona lâyık ibâdet yapılamıyacağını herkes bilir. Fakat iyi tanıdığımız buyurması, **(Hiçbirşeye benzemediğini, hiçbir yoldan tanınamıyacağını iyi anladık)** demekdir. Allahü teâlâyı, herkes bu sûretle tanıyamaz. Ma'rifet, ya'nî tanımak başkadır. İlm, ya'nî bilmek başkadır. Herkes, ilm sâhibi olabilir. Ma'rifet ise, fenâ mertebesi ile şereflenenlerde bulunur. Fânî olmıyana nasîb olmaz. (İmam Rabbânî Mektubat)

dır, ne gayrıdır)

أَحَدٌ Müptedanın haberidir.[75]

"Yaratıcı ikidir" veya **"nurun yaratıcısı ve zulmetin yaratıcısı başkadır"** diyene cevaptır.

"Ehad" ile "Vahid" arasında fark vardır.

Ehad, sıfatlara itibar edilmeden zâtın kendisidir. Vahid ise, bütün sıfatları yani bütün ilâhi isimler ile dahi zâtın birliğidir.

اللهُ lafzı "Hüve" ve "Ehad" arasında oluşu ile **"Celâl ve Cemâl" e** açıklamaya işarettir.

Bu ayet **tevhidi zâti**ye işaret etmektedir.

اللهُ الصَّمَدُ 2

Allah sameddir.

"Allah, yer içer" diyene cevaptır.

Bütün yaratılmış şeylerin ihtiyaçlı olmaları nedeniyele mutlak mecburî sığınağı Allah Teâlâ'dır. **Allah Teâlâ ise zengin ve hiçbir şeye muhtaç olmayandır.**

Bu ayet **tevhidi sıfati**ye işaret eder.

---

[75] Nahiv kurallarına göre, "huvellahu ehad" için birçok izahlar yapılmıştır. Bana göre bunun en uygun izahı, "huve" mupteda, "Allah" onun haberi, "ehad" ise ikinci haberidir. İkinci haber bakımından cümlenin anlamı: O (O'nun hakkında Resulullah'a soruyorsunuz) Allah'tır, birdir, şeklindedir. Diğer bir anlam da şöyle olabilir ve dil bakımından da yanlış olmaz: "O Allah birdir." Burada şu iyice anlaşılmalıdır: Bu cümlede "Allah" için, "ehad" kelimesi kullanılmıştır.

لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ 3

O, doğurmamış ve doğmamıştır.

“Melekler Allah’ın kızlarıdır, Üzeyir oğludur” a cevaptır.

لَمْ يَلِدْ Zatında ortağı yoktur.

وَلَمْ يُولَدْ Sıfatlarının çıkması için hiçbir şeye muhtaç değildir.

Bu ayet **tevhidi ef’âl**e işaret eder.

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ 4

Onun hiçbir dengi yoktur.

Hiçbir şey benzeri olamamıştır.

Müşebbihe (Allahı insana benzeten sapık görüş) ve mücessime (Allahı bir cisim gibi tasavvur eden sapık) mezheplerine cevaptır.

Allah Teâlâ zalimlerin sözlerinden münezzehtir. O yücedir, büyüktür.

FELAK SÛRESİ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ 1

De ki:"Ben ağaran sabahın Rabbine sığınırım,

Mutlak nurun sabahının Rabbi olan "Hâdî" ismine sığınırım.

مِن شَرِّ مَا خَلَقَ 2

Yarattığı şeylerin şerrinden,

Yaratılmışların mahrum kaldığı perdelendiği şeylerden;

وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ 3

Karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden,

Kararmış nefsin şerli halleriyle insan âlemini çevrelemesi veya **"kalp ayı"**nı karanlığa gömmesinin şerrinden;

وَمِن شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ 4

Ve düğümlere üfürüp büyü yapan üfürükçülerin şerrinden ,

Allah Teâlâ'dan gelecek feyizlerin sözlü veya fiili kötü ameller ile yolunu bağlanmasının şerrinden;

وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ 5

Ve kıskandığı vakit kıskanç kişinin şerrinden sabahın Rabbine sığınırım!

Allah Teâlâ'nın nurunda fenâ ile karar ve temkine mani olan haset sıfatını taşıyan nefsin şerrinden Sana sığınırım. Çünkü haset ve diğer nefis

sıfatları, telvîn ehlinde[76], nefs, kalp ve sır makamlarında zuhur eder.

Büyük şeyh Seyyid Yahya Şirvânî kaddese'llâhü sırrahu'l azîz (hyt: 869/1464) buyurdu ki;

"Bu dört makamın sahibi nefsin elinde yenmeye hazır incir gibidir."

Allah Teâlâ Yusuf aleyhisselâm diliyle buyurdu ki;

"Ben nefsimi temize çıkaramam. Muhakkak nefis kötülüğü emreder."[77]

Bu ayetten anlaşılan diğer mana ise **"Enbiyanın başlangıç mertebesi, evliyanın kavuşacağı son mertebedir.)**

Allah Teâlâ doğrusunu bilir.

---

[76] Telvin: Bir halden diğer hale geçmeyi veya bir makamdan diğer makama atlamayı ifade eder. Bkz. Cebecioğlu, Ethem, Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, s. 709.

"Her kim hem Hakk'ı, hem halkı, hem fenayı hem bekayı, hem hadisi hem kıdemi, hem kendisinin acizliğinin kemâlini ve hem de Allah Teâlâ'nın kudretinin kemâlini kendi vücudunda bulup, kulluğu ve ulûhiyeti birbirini görmeye mani perde etmezse, işte o kimse şek ve şüphelerden ve telvin denilen başka inançlardan kurtulur, tevhid ehli olur." (Selim Divane, Sadıkların Müşkillerinin Anahtarı, s.58)

[77] Yusuf, 53

NAS SÛRESİ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ 1

De ki: Sığınırım ben insanların Rabbine,

Bütün sıfatları taşıyan zâta sığınırım demektir.

İnsan vücud mertelerini topladığı gibi bütün oluşları da câmidir. (Kulluğun zirvesi insandan istenilmiştir.)

Ehlullah bu sebepten insana onu yaratan kemâlini kendisine veren rabbine sığınması gerekir demiştir. Onun için رَبِّ "Rabb" kelimesini bütün isim ve sıfatları cami "Allah" yerine kullanmıştır.

Allah Teâlâ buyurdu ki.

"İki elimle yarattığıma secde etmekten alıkoyan nedir?" [78] İki ismime karşılık gelen **"Celâl" ve "Cemâl"** sıfatlarımla yarattığım Âdem'e secde etmene ne engel oldu? demektir.

مَلِكِ النَّاسِ 2

İnsanların Melikine (mutlak sahip ve hakimine),

رَبِّ النَّاسِ **(Atf-ı beyan)** açıklamak ve tekit için gelmiştir. "Melik" fenâ (dünyevi) halleriyle kullarını gözetleyen ve koruyan demektir.

إِلَهِ النَّاسِ 3

İnsanların İlâhına.

---

[78] Sâd, 75

Fenâdan sonra gelen Bekâ makamının beyanıdır. **“İlah”** bütün ilâhî sıfatlara malik mutlak tapılan zâttır.

مِن شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ 4

O sinsi vesvesenin şerrinden,

Şeytanın şer kuvvetlerinden;

الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ 5

O ki insanların göğüslerine (kötü düşünceler) fısıldar.

Gerek insanlardan, gerek cinlerden gelen kötü şeylerden (sığınırım)

مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ 6

Gerek cinlerden, gerek insanlardan(olan bütün vesvesecilerin şerrinden Allah'a sığınırım!

“İlâh” ismine sığınmak fenâ makamından sonradır. Çünkü Zât-ı mutlak zuhur edince varlık fenâ bulduğundan vevese için bir vücud mahalli gerekir.

Allah Teâlâ buyurdu ki;

“ O’nun zatından başka her şey fenâ bulacaktır.” [79]

Ey kardeşler!

Biliniz ki; bu sûrede üç kutba işaret vardır.

Abdurrab, Abdulmelik, Abdullah

Bu şekilde olunca sığınma emri ile üç mertebede rûh-i izâfî (göreceli ruhun makamları) ile sığınılır. Çünkü

Rabb ismi, ef’âl makamında

Melik ismi, sıfat makamında

---

[79] Kasas, 88

İlâh ismi, zât makamında; ruhun taşıdığı izâfî ismidir.

Anlattıklarımızdan anlaşılıyor ki;

Şeytanın hakikâtleri insanın bütün hallerini istila edebilmek kabiliyetindedir. Öyleki bazen Allah Teâlâ'ya, bazan Rahman'a karşılık gelebilir (sanılsada) suretiyle (benzeri) ve zuhurları temsil etmesi caiz değildir.

Unutulmamalıdır ki; şeytan bu iki isim dışında bütün ilâhî isimleri temsil edebileceğinden cahil ve nakıs şeyhe bağlanan kimseler için korku unsuru olur. Bu nedenle şeytandan tuzağından ve tasarrufundan kurtulmak için **Allah** ve **Rahman ismi** mazharı olan arif-i billâhı bulmak sâlik için muhakkak gereklidir.

Şeytanın tasarrufundan kurtulmak ve ilâhî faziletlere kavuşmak ancak arifin (melek-i Ruhanî) yardımı ile olur. Nitekim Allah Teâlâ buyurdu ki;

"Muhakkak lütuf, Allah'ın elindedir. Onu dilediğine verir. Allah Teâlâ büyük lütuf sahibidir." [80]

Ey Kardeşler!

Sâlik rüyasında bu sûreyi okumuştur. Sâlikin hal âlemine göre yapılan şu yorumu dinleyiniz.

O kimsede üç mertebe üzere rabb olan nefsi ve kuvvetleri Allah Teâlâ'nın feyzine kavuşma sebebi olan isme sığınmıştır. Çünkü sâlik'in ruhu ile o isim arasında ezeli bir münasebet vardır. Bu sebeble bilindi ki, sâlik şeytanın tuzağından emin değildir. Ancak mazhar olduğu isimle emin olabilir. Bu üç ismin mertebesinden de bilindiki sığınılacak üç ismin sahibide **avam, havas, hâs-ül havas**ı olmak

---

[80] Hadid, 29

üzere üç sınıftır. Muhammedî hakikâtlerin kuvvetlerinde de bu üç durum enfüs ve afakta (iç ve dış âlemde) geçerlidir. (anlatılanlar ile) Rabbânî aklı anlarsın. Küllî isimlerin zuhurlarıda cinsler ve nev'iler üzeredir. Böyle olunca afakta ve enfüsteki ilâhi isimler ve varlıklar arasında zıtlıkların ülfeti ancak bütün yaratılmışları câmî olan Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem iledir.

Ey Kardeşler!

Allah Teâlâ'nın kulları arasında hakir, fakir, zayıf ve eksik olan kimseden bu şerhleri ve hakikâtleri eksikleri ile kabul ediniz ve hakkında hayır söyleyiniz ki; bu kul Allah Teâlâ katında makbul olsun.

Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem ve ehli beyti, ashabı hürmetine diğer halleri afva mazhar olsun.

Ey merhametlilerin en merhametlisi, rahmetinle bize acı![81]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَي آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

وَ الْحَمْدُ لله رَبِّ الْعَالَمِينَ

[81] Hatalar şahsıma aittir. İhramcızâde İsmail Hakkı
Tercümenin bittiği tarih: 13.10.2011

İçindekiler